

Kva skjer med talemålet i Oslo og på Austlandet? Ein litteraturkritikk

Eldar Heide

Denne artikkelen er ei kritisk gjennomgåing og drøfting av litteraturen om talemålsutviklinga i Oslo og regionen rundt. Oppfatningane spriker. Nøkkelnemninga «standard» blir brukt ulikt, og det er usemje både om kva som skjer, kva som er fleirtalsoppfatninga om kva som skjer, kva utvikling vi skal vente, kva varietet som har høgst prestisje, og om kva den ekspansive varieteten i området bør kallast. Samtidig er det viktige spørsmål som ikkje blir stilte, og ikkje sjeldan er det heilt ulike oppfatningar om den same empirien, tydelegvis pga. ulike teoretiske og ideologiske utgangspunkt. Eg prøver, på grunnlag av dei dataa litteraturen sjølv gjev, å klårgjera kva som skjer og å finne grunnar til at framstillingane spriker så mykje. Eg konkluderer (med Stjernholm), med at det som har slått gjennom i Oslo ikkje er ein modifisert variant av det eine eller andre, men eit kompromiss, og argumenterer (ut frå Sandøy) for at denne varieteten bør kallast «fellesaustlandsk», ikkje «standardaustlandsk» e.l., som har vist seg å forvirre. At det kan vera ulike oppfatningar om kva vi skal vente, meiner eg kjem av at ein ser utviklinga i land som Danmark og England dei siste tiåra som normalen, utan å ta med at talemålssentraliseringa i desse landa følgjer ein heilt annan kronologi enn den norske.

Nøkkelord: Talemålsutvikling, Austlandet, demotisering, dialekt, standard, standardisering, destandardisering, konvergens, prestisje.

1. Innleiing¹

I Oslo (som i andre byar) har det frå gammalt av vore to sosialt skilde varietetar – på eine sida vestkantmålet, det tradisjonelle sosietetstalemålet, «den dannede dagligtale», som oppstod i møtet mellom dansk skrift, dansk tale og norsk tale. Det kallar eg her «tala riksmål» eller berre «riksmål» (slik som t.d. Wiggen 1990: 179, Papazian og Helleland 2005: 29, Jahr 2007, Neteland 2014: 35, jf. Nesse 2008), eller «vestkantmålet». På andre sida har vi det tradisjonelt folkelege talemålet i Oslo, austkantdialekten, det som i hovudsak kan førast i ubroten linje ned til mellomnorsk og gammalnorsk. Og så har det vore andre dialektar (geolektar) i omlandet til Oslo og elles på Austlandet, meir eller mindre ulike austkantdialekten. Det er semje om at denne situasjonen har endra seg sterkt dei siste tiåra: Oslo er vorte mykje mindre talemålsdelt, og over store delar av Austlandet blir talemålet utjamna mot eit regionmål (slik Steinholt beskrev alt i 1972: 24 f., 100; og slik tendensen er også i andre landsdelar, om enn veikare der).

Men omtrent derifrå er det mykje usemje og sprikande framstillingar av kva som skjer. Faktisk er det heller ikkje klår semje om at talemålet i regionen blir utjamna mot eit regionmål. Nedanfor reknar eg opp spørsmål det er usemje om, eller som det er uklårt kva granskarane meiner om, eller som er lite påansa, sjølv om dei er viktige for svara på dei andre spørsmåla:

1. Har det oppstått ein fellesvarietet i Oslo?
  - a. Ja
  - b. Nei
2. Kor mange varietetar spreier seg på Austlandet?
  - a. Ein
  - b. To
3. Dersom 1.a. (= det *har* oppstått ein fellesvarietet i Oslo), kva varietet er det som har vunne fram i Oslo (og spreier seg mest på Austlandet)?²
  - a. Riksmålet i modifisert form?
  - b. Austkantdialekten i modifisert form?

---

1. Takk til Lars Vikør, Tore Kristiansen, Trond Trosterud, forskargruppa Språk og samfunn ved HVL og NLTs to anonyme konsulentar for kommentarar til utkast. Manuskriptet vart avslutta 19.01.2020.

2. Dette er to spørsmål: «Kva har vunne fram i Oslo?» og «Kva spreier seg på Austlandet?» I utkasta stod det som to spørsmål, men eg strukturerer artikkelen etter spørsmåla i lista, og sidan desse to ikkje er skilde i tidlegare forskning, var det naturleg å slå dei saman i litteraturgjennomgåinga. Det førde til doble overskrifter og tilvisingar á la «spørsmål 3.a–3.c. / 4.a.–4.c.» veldig mange stader i artikkelen. For å lette lesinga, slo eg i staden saman spørsmåla her og i litteraturgjennomgåinga, og skil dei berre i drøftinga.

- c. Eit kompromiss?
4. Varieteten som spreier seg mest på Austlandet – har han oppstått:
    - a. I Oslo?
    - b. I samspel mellom Oslo og omlandet?
  5. Kva bør varieteten som spreier seg mest på Austlandet kallast?
  6. Kva varietet har høgst prestisje?
  7. Kva resultat skal vi vente når det gjeld talemålsutviklinga i Oslo og på Austlandet?
    - a. 3.a.? (= Riksmålet i modifisert form?)
    - b. 3.b.? (= Austkantdialekten i modifisert form?)
    - c. 3.c.? (= Eit kompromiss?)
    - d. Anna alternativ?

Nokre av desse spørsmåla treng vi ny empiri for å kunne svara på. Men eit slående trekk ved debatten er at det ikkje sjeldan er heilt ulike oppfatningar om den same empirien, tydelegvis pga. ulike teoretiske og ideologiske utgangspunkt. Det som ser ut til å trengast fyrst, er derfor ein litteraturanalyse, ei gjennomgåing av den faglitteraturen som seier noko om talemålsutviklinga i Oslo og Oslo-regionen dei siste tiåra. Det prøver eg å gje i denne artikkelen. Eg vil, for det fyrste, analysere denne litteraturen og prøve å peike på kva spørsmål som blir og ikkje blir stilte, kva det blir og ikkje blir svara på, kva argument som blir brukte, kva data ein bygger på, kva omgrep ein brukar, kva syn som står mot kvarandre, og kva dei ulike syna inneber. På grunnlag av dette vil eg, for det andre, prøve å systematisere dei dataa vi har, vurdere argumenta som blir brukte, peike på kor vi veit for lite, dra inn meir teori der det trengst, kombinere dei dataa vi har på nye måtar, og på denne måten prøve å forklare usemje og kanskje gje betre svar på kva som har skjedd og skjer, enn vi finn i litteraturen i dag. Ideen er altså å prøve å rydde i problemstillingar, argument og data, i håp om at det kan gje oss eit klårare og rettare bilete, med den empirien vi har. Det eg seier, kjem altså til å bygge på data som alt er tilgjengelege og i stor grad påpeika av andre granskarar. Mitt bidrag ligg på det analytiske og teoretiske planet.

Det følgjer av det eg har skissert her, at eg ikkje kan sjå berre på strengt empiriske studiar. Teoretisk viktige bidrag finst likså gjerne i andre typar tekstar, og oversiktsartiklar og lærebokartiklar er viktige fordi dei har stort gjennomslag. Dynamikken i den faglege samtalen ser ein fyrst i den samla faglitteraturen om eit tema, samtidig som det i praksis er vanskeleg å skilja det som har vorte hevda og empirien det bygger på. Derfor har eg prøvd (men sjølv sagt ikkje klart) å få

med *all* faglitteraturen som seier noko vesentleg om temaet for artikkelen. Det inneber at eg i analysen vekslar mellom litteratur på ulike nivå. Det er kanskje uheldig, men etter mitt skjøn ville det vore meir uheldig å utelata delar av litteraturen, når eit viktig mål med studien er å forstå kva usemja botnar i.

Temaet eg tek opp er stort og uoversiktleg. Derfor har eg valt å dele framstillinga inn etter dei åtte spørsmåla ovanfor, og fyrst (i del 2.) berre presenterer eksisterande forskning, før eg (i del 3.) kjem med mine egne vurderingar. Inndelinga i dei åtte spørsmåla vil sjølvstundt kunne kritiserast, sidan spørsmåla heng tett saman og til dels grip inn i kvarandre. Likevel meiner eg spørsmåla prinsipielt er skilde, og at ei slik inndeling er nødvendig, når det har vist seg at sortering (av argument og synsmåtar) er minimumsfaktoren i debatten. Prisen for den strenge strukturen er likevel at det blir noko gjentakning og at lesaren må bla ein del att og fram.

Eg meiner ikkje at alle dei åtte spørsmåla er like viktige, og eg kritiserer ingen for å ikkje ha svara på spørsmål dei ikkje har stilt. Eg seier berre at dette er spørsmål vi må finne svar på dersom vi skal kunne seia kva som skjer og har skjedd dei siste tiåra med talemålet i Oslo og i Oslo-regionen.³

2. Dei ulike standpunkta

2.1. *Har det oppstått ein fellesvarietet i Oslo?*

Stjernholm 2013a er den mest omfattande ferske enkeltgranskinga av målet i sjølve Oslo, basert på NoTa Oslo-korpuset, med opptak frå 2004–2006 av informantar som er representative når det gjeld alder, kjønn, bustad og utdanning, og ei stor, nettbasert eigenrapporteringsgransking utvikla av Stjernholm og Ims i 2010 (Stjernholm og Ims 2014). Stjernholm er den som klårast har sagt at dagens oslomål fyrst og fremst er ein «mellomvariant mellom øst- og vestkantmålet». Fleire har vore inne på at ein slik varietet har funnest (m.a. Trygve Bull 1980: 12, Løken 2001: 33–39); Stjernholm seier at no er det den «de fleste snakker» (Stjernholm 2013a: 11–12, 53–54, jf. 2013b og Stjernholm 2019: 25–26). Det er tendensar att av den gamle talemålskløyvinga mellom aust og vest, med litt fleire innslag frå det gamle riksmålet i vest, og litt fleire innslag frå det gamle austkantmålet i aust, men fyrst og fremst er det individuell variasjon, der ein

3. Kanskje er det somme som saknar spørsmål om multietnolett og engelsk. Når eg ikkje har det med, er det fordi ingen, så vidt eg veit, har hevda at desse faktorane har spela ei vesentleg rolle for utviklinga av (den eventuelle) fellesvarietetet i Oslo og omlandet til byen, og fordi heller ikkje eg meiner det.

vel, ut frå eigen livsstil og eigne ideal, innanfor fellesvarieteteten, å snakke i retning tradisjonell aust eller tradisjonell vest (Stjernholm 2013a: 5, 28 ff., 47–55, 132, 150–53). Det er dette som ligg i tittelen på avhandlinga hennar, *Stedet velger ikke lenger deg, du velger et sted*. Hårstad og Opsahl (2013: 89–90, 104), som bygger på Stjernholm, sluttar seg langt på veg til dette, og eg kjenner ikkje til at dette synet direkte er vorte motsagt i seinare granskningar. Men Stausland Johnsen, som har gjort den ferskaste og mest omfattande granskinga av talemål i omlandet til Oslo (nemleg ein metastudie av talemålsgranskningar i det vikværske målområdet, fyrst og fremst 1970-talet til 2000-talet), nemner ikkje nokon kompromissvariant, så vidt eg kan sjå (Stausland Johnsen 2015a, 2015b). Argumentasjonen hans føreset at det framleis er to klårt skilde varietetar i Oslo, og han seier talemålet i omlandet til Oslo blir påverka av *anten* «the lower Oslo dialect» eller the «upper Oslo dialect» (Stausland Johnsen 2015a, heile artikkelen), og at målet hans er å svara på om det er det eine eller andre som skjer (2015b: 125).⁴ Sjå elles Sandøy under neste punkt.

2.2. Er det éin eller to varietetar som spreier seg på Austlandet?

Dei fleste meiner det er éin varietet som etablerer seg som regionmål på Austlandet. Men i 2008 (Mæhlum 2008b: 11–12) ser det ut til at Mæhlum meiner, i innleiinga til ei lærebok skriven i lag med Akselberg, Røynealand og Sandøy, at både «det ‘pene’ ‘Oslo vest’-målet» og «talemålet i ‘Oslo øst’» er nokså intakte, og at *begge* spreier seg til omlandet. Mæhlum seier ikkje dette i reine ord, men skisserer ein talemålssituasjon på Gran på Hadeland der ungdomar kan velja mellom tradisjonell hadelandsdialekt og dei to Oslo-varietetane. I så fall spreier begge seg til omlandet, som Hadeland eksemplifiserer. Til støtte for denne tolkinga av Mæhlum kan nemnast at ho seinare i same boka seier at både «‘Oslo-vest’-varieteteten» og «‘Oslo-øst’-varieteteten» «har posisjon som overregionale prestisjedialekter», samtidig som ho seier det «først og fremst er den ‘folkelige’ varianten av oslomålet som ekspanderer [...] i østlandsregionen» (ibid 2008a: 97–98) – altså ikkje berre den.⁵ Tove Bull seier (2009: 231) «det [er] ingen

4. Når han seier: «Det er ingen tvil om at folkemålet [i Oslo] har endra seg i lei mot standardtalemålet» (Stausland Johnsen 2015b: 148), kan det kanskje tolkast slik at «folkemålet [i Oslo]» er kompromissmålet. Den tolkinga er likevel problematisk, for det Stausland Johnsen kallar «folkemålet» er meir dialektært enn kompromissmålet, m.a. har varieteteten han snakkar om *-a* i bunden form fleirtal i hankjønn (*alle hesta*. Stausland Johnsen 2015b: 137, jf. Sandøy 2015: 175). Talemålsformer skriv eg med vanleg ortografi så lenge det ikkje er fare for mistyding.

5. Det er mogeleg å tenkje seg at dette ikkje er Mæhlum, men dei andre forfattarane, sitt syn; boka er jo skriven av fleire forfattarar i lag. Men det dreiar seg om signerte kapittel,

grunn til å tvile på» at det er slik Mæhlum skisserer. Så vidt eg veit, har Mæhlum ikkje teke opp att dette synet etter at Stjernholm i 2013 hevda at dei fleste i Oslo no snakkar ein «mellomvariant mellom øst- og vestkantmålet». Men når Sandøy i 2017 drøftar «Kjelder og årsaker til dialektendringar i norsk», ser han «dialekten på Frogner» og «Vålerenga-dialekten» som ulike alternativ, utan å nemne nokon mellomvariant – men konkluderer med at ingen av dei direkte påverkar målet på småstader kringom i landet (Sandøy 2017: 376–77, 378). I 2015 skil Sandøy mellom to andre varietetar som skal spreie seg frå Oslo(-området). Den eine er tradisjonsdialekten «midtaustlandsk», som skal vera sterkt påverka av austkantmålet og spreie seg frå Oslo-området, slik at det tradisjonelle midtaustlandske målvaldet har vakse sterkt. Den andre er «eit moderne midtaustlandsk bymål» som ligg nærare riksmålet (har ikkje lenger hankjønn bunde fleirtal på *-a*) og truleg er oppstått gjennom ein «koinéformingsprosess» i Oslo-området og har «etablert seg» i «stasjonsbyar og turistsenter» rundt om på Austlandet (Sandøy 2015: 159, 167–68, 175–76). Andre stader ser det ut til at Sandøy meiner det er *eitt* regionmål som spreier seg frå Oslo, og då helst det sistnemnde (Sandøy 1998: 84, 90; 2002, 2008a: 224–25).

2.3. *Kva varietet har vunne fram i Oslo (og spreier seg mest på Austlandet)?⁶*

Om desse spørsmåla er det usemje, men det ser òg ut til at det er noko vakling og uklårheit. Mæhlum meiner (2009: 18–19, 14) at «den primære påvirkningsinstansen» både på Austlandet og elles i landet er «et sørøstnorsk bokmålsnært talemål» «som ligger nært opp til det en tradisjonelt forbinder med Oslo vestspråk, og som blir assosiert med høy sosiokulturell prestisje og økonomisk kapital», altså «dannet østnorsk» (ibid: 2007b: 239). Dette ser ut som alternativ 3.a. (= «Riksmålet i modifisert form»). Omtrent dette ser det ut til at også Hårstad meiner (2010: 101–02, 180–81), og Hårstad og Opsahl (2013: 154). Papazian og Helleland (2005: 41) seier òg at det er «standardisert talemål» som spreier seg på Austlandet, og med det meiner dei eit talemål nært knytt til skriftspråket.

---

ikkje fellestekstar, og Mæhlum er ein såpass markant type at det er vanskeleg å sjå for seg at ho set namnet sitt åleine under ein tekst med eit heilt anna syn enn ho har. Dessutan motseier Sandøy seinare i same boka at dei gamle varietetane i Oslo er intakte (Sandøy 2008b: 216), så det verkar ikkje som forfattarane har avtala det Mæhlum skriv her.

6. Jamfør fotnote 1.

Mange meiner derimot at den ekspansive varietetten har opphav i «det folkelege bymålet» i Oslo⁷ – at han er ei «modifisert form av det folkelege bymålet» (Skjekkeland 2005: 24), eller liknande formuleringar, altså alternativ 3.b. Torp (1988) seier det så sterkt som at det er «udanna østnorsk» som spreier seg (jamfør Mæhlum sitt «dannet østnorsk»)⁸. Røyneland (2009: 19–20) går nærare inn på korleis dette skjer:

we observe a development where traditional low status urban features appear to be spreading at the expense of traditional high status ones [...]. The traditional low status features are re-allocated from being working-class features to being modern urban features; that is, they do not index social class anymore, but urbanity and urban lifestyle.

Slik har det utvikla seg ein «urban standard» på Austlandet, seier Røyneland (ibid: 13, 20. Ho var fyrst inne på dette i 1999: 105, jf. 2003: 25 / 2008: 27).

Somme står på eit tredje alternativ, 3.c. (= «Eit kompromiss»). Akselberg (2005: 1716) poengterer at regionmålet som spreier seg frå Oslo har «linguistic variants» frå «both the Oslo West and Oslo East varieties», jamvel om «The Oslo West variety is dominating» utviklinga. Noko av det same, basert på ny empiri frå Oslo, seier Stjernholm, slik vi har sett (Stjernholm 2013a: 11–12, 17, 53–54, 152, jf. 2013b). Den nye fellesvarietetten er då korkje «dannet østnorsk» med innslag av folkelege former eller ei «modifisert form av det folkelege bymålet» i Oslo, men eit kompromiss.

Mange uttrykker seg tvtydig eller vekslande om dette. Slik vi har sett, seier Mæhlum i 2008 (Mæhlum 2008a: 97–98) at det «først og fremst er den «folkelige» varianten av oslomålet som ekspanderer», men i 2007 og 2009 at «den primære påvirkningsinstansen» er «dannet østnorsk». Det Røyneland (2009) går inn på når ho skisserer korleis «the urban standard» har oppstått, er at «traditional low status urban» «working-class features» har fått høgre status (Røyneland 2009: 19–20). Dette ser ut som alternativ 3.b. (= «Austkantdialekten i modifisert form»). I same avsnitt seier ho at «the disappearance of local forms [in Eastern Norway] does not only occur at the dialect end of the continuum,

7. Torp 1988, Løken 2001: 33, Hult 2008: 22, liknande hos Sandøy 1996: 139, 1998: 90, 2002, Sandøy 2015: 165–68, 175; Skjekkeland 2005: 24, Bull 2009: 228, 232–34, Lie 2010: 6, og andre.

8. Nemninga «dannet østnorsk» har lang tradisjon før Mæhlum (t.d. Bjerke 1966: 55–70), og Torp sitt «udanna østnorsk» er ein reaksjon mot den bruken. Han set «udanna» i hermeteikn, og brukar nemninga synonymt med «folkelig».

but also at the standard end» (ibid). Det inneber vel at det er eit kompromiss som vinn fram. Kanskje kan Vikør (1999: 43) òg tolkast slik. Bull (2009) er inne på det same. Ho står på (ibid: 233–34) alternativ 3.b. (altså at det er austkantdialekten i modifisert form som har vunne fram i Oslo og som spreier seg mest på Austlandet), men seier samtidig (om landet generelt, altså òg om Oslo-området) at «det går føre seg ei form for «mainstreaming» [...] *harmonisering* [...] *Likedanning* [...] *homogenisering* [, der...] så å seie *alt* godtfolk møtest, der ulike varietetar tenderer til å konvergere» (ibid: 225 / fotnote 7 s. 235). Dette liknar alternativ 3.c. (som er at det er eit kompromiss som har vunne fram). I tillegg sluttar Bull seg, slik vi har sett (ibid: 231), til Mæhlum si framstilling der begge dei gamle Oslo-varietetane er nokså intakte og begge spreier seg til omlandet – altså alternativ 2.b.

Opsahl og Røyneland seier (2009: 104) at «det har skjedd en språklig tilnærming mellom øst og vest. Konvergensen går begge veier – fra øst mot vest og fra vest mot øst». Dette ser ut som 3.c. (altså kompromiss). Samtidig seier dei (ibid: 113) at dagens ekspansive oslomål har oppstått gjennom ei «restrukturering[...] av standardtalemålet», i ein «prosess der folkelige former blir inkorporert i [...] standardtalemål», «en omforming eller utvidelse av [...] et konservativt standardtalemål til et nyere, moderne standardtalemål.» Dette er alternativ 3.a (som er at det er riksmålet i modifisert form som har vunne fram i Oslo og omlandet). Sjå òg Hårstad og Opsahl 2013 ovanfor her i dette punktet.

Sandøy seier i 2008 at «det tradisjonelle austkantmålet har [...] mista plass til fordel for [...] standardaustlandsk»⁹ – men i 2015 atter at «Det er den gamle austkantdialekten som har vore mest på offensiven» (Sandøy 2008b: 216, 2015: 216).

Så vidt eg kan sjå, er det berre Stausland Johnsen (2015a, 2015b) som seier at det er noko anna som spreier seg på Austlandet enn det som har vunne fram i Oslo (jf. fotnote 1 og punkt 3.3.1. og 3.3.2. nedanfor). I dei vikkværske byane blir dialektane påverka av «linguistic features from the lower Oslo dialect», seier han (Stausland Johnsen 2015a: 614, basert på 2015b). Men i sjølve Oslo er denne varieteteten «rapidly changing to become more and more like the upper Oslo dialect. The lower Oslo dialect is, in other words, dying on its own turf at the same time as it is spreading its features across the larger region around Oslo» (Stausland Johnsen 2015a: 614–15). Når Stausland Johnsen kjem att til temaet i 2019, ser det ut til at han har eit litt anna syn: «I Oslo har den danna dagleg-

9. Her er det mogeleg å tenkje seg at Sandøy skriv dette fordi det er avtala med dei andre forfattarane av boka, jf. fotnote 3. Men det verkar ikkje som noka god forklaring, sidan Sandøy her motseier Mæhlum-formuleringa eg drøftar i fotnote 3.

talen so nær utkonkurrert bymålet, og no spreier mange danske språktrekk seg ut frå dette talemålet i Oslo til resten av landet.» (Stausland Johnsen 2019: 118). Stjernholm ser ut til å meine at på 1970-talet var det austkantmålet som var «den nye substandarden» som spreidde seg til omlandet (Stjernholm 2013a: 120–21), medan det no er kompromissvarieteteten (ibid: 1–12, 18, 53–54, jf. 2013b). Men ho kommenterer ikkje endringa som i så fall har skjedd.

2.4. Varieteten som spreier seg mest på Austlandet – har han oppstått i Oslo eller i samspel mellom Oslo og omlandet?

Dette spørsmålet er ikkje stilt, etter det eg kjenner til. Det ser ut til at dei fleste tek for gjeve at den ekspansive varieteteten har opphav i Oslo (altså alternativ 4.a.¹⁰). Unntaket kan vera Sandøy med sitt «moderne midtaustlandsk[e] bymål» (2015: 159, 167–68, 175–76). Kvifor eg meiner spørsmålet bør stillast, kjem eg att til nedanfor.

2.5. Kva bør varieteteten som spreier seg mest på Austlandet kallast?

Dessutan er det usemje om kva den ekspansive fellesvarieteteten bør kallast, dersom han finst – det føreset eg her, for at det ikkje skal bli for tungvint å uttrykke seg – og anten han no er oppstått slik eller sånn. Så vidt eg kan sjå, kallar dei fleste han «standardaustnorsk» (Skjekkeland 2005: 25, Hult 2008: 22), «standardaustlandsk» (Sandøy 2002), «standard East Norwegian» (Akselberg 2005: 1716–17), eller liknande (Røyneland 2009). Mæhlum brukar stundom «dannet østnorsk» om det ho meiner er påverknadskjelda (2009: 18–19 / 14, 2007b: 239), men det er uklårt om ho meiner varieteteten som er mest ekspansiv kan / bør kallast «dannet østnorsk». Torp (1988) kallar det han ser som den mest ekspansive varieteteten for «udanna østnorsk». Hårstad og Opsahl (2013: 154–56) deler Mæhlum sitt syn på kva varietet som sterkast påverkar talemåla i heile landet («talemål [...] nær opp til skriftnormen bokmål [...] sosiale eliter [...] maktposisjoner [...] *dannelse* [...] Borgerskapet [...] dannet østnorsk»), ibid: 154), og meiner den ekspansive varieteteten på Austlandet har oppstått av riksmålet, men adopterer likevel Torp sitt uttrykk og kallar det søraustnorske resultatet av påverknaden for «udannet østnorsk», jamsides «moderne standardtalemål». Sandøy kallar m.a. i 2002 det han ser som den ekspansive varieteteten for «standardaustlandsk», i 2008 for «fellesaustlandsk» (2008a: 224–

10. Torp 1988, Skolseg 1994, Skramstad 1999, Vikør 1999, Løken 2001: 32, Jahnsen 2001, Sandøy 2002, Sandøy 2008a, Sandøy 2008b: 216–17; Røyneland 2005, Papazian og Helleland 2005: 94, Akselberg 2005: 1716, Opsahl og Røyneland 2009, Hilton 2010 og Stjernholm 2013a: 11–12, 53–54, jf. 2013b; med mange fleire.

25), og i 2015 for «moderne midtaustlandsk bymål» (2015: 175. Det siste i motsetnad til dialekten «midtaustlandsk», slik vi såg i 2.2). Røyneland foreslår å kalle denne varieteteten for «urban standard» (på engelsk) / «radikal standard», til skilnad frå «conservative standard», som er det tala riksmålet (Røyneland 2009: 13 / 2003: 25 / 2008: 27, jf. Røyneland 1999: 105 – og får følgje av Stjernholm 2019: 30).

Bull (2009: 226, 228, 232–34) meiner det er uheldig å bruke nemninga «standard» om den nye, ekspansive varieteteten i Oslo-området, som ho fyrst og fremst oppfattar som 3.b. (= «Austkantdialekten i modifisert form»), fordi vi då «har [...] fjerna oss svært langt frå det vi tradisjonelt har oppfatta som standardtalemål, både med omsyn til språkleg uttrykk og normgjevande instans». «Standard» er for henne ein varietet som er skriftnær og som «rangerer høgast i eit prestisjehierarki» (ibid: 222–23). I staden bør prosessen som har ført til den ekspansive varieteteten kallast demotisering, meiner ho (ibid: 232–35, inspirert av Pedersen 2009: 166–167). Omgrepet stammar frå Mattheier (1997: 7, *Demotisierung*), og det tyder ‘folkeleggjering’ (av klassisk gresk *demos* ‘folk, vanlege borgarar i ein bystat’). Bull definerer det som at «høgstatusformer blir erstatta av språkformer med tradisjonelt lågare prestisje» (Bull 2009: 233).¹¹ I tillegg, seier Bull, er det «forvirrande» (ibid: 226), «at same språkendringsprosessar blir kalla *standardisering* av somme og *destandardisering* av andre». Bull meiner det som skjer helst er destandardisering, og seier at varieteteten som særleg spreier seg i Oslo og i omlandet inneheld «austnorske folkemålsformer som etter år 2000 til dels er blitt fjerna frå bokmålsrettskrivinga» (ibid: 229, 232. Bull nemner ikkje døme på dette.).

Bull ser ut til å stå åleine med si innvending mot å bruke «standard» og «standardisering» om varieteteten som spreier seg på Austlandet. Dei fleste også av granskarane som meiner denne varieteteten har oppstått av det gamle austkantmålet, kallar han for «standardaustlandsk» e.l. Røyneland (2009: 20) er samd med Bull (uavhengig) i at han har oppstått av det gamle austkantmålet og i at prosessen mest presis kan kallast «de-standardization» og «demotization». Men ho brukar «standard» om den nye, ekspansive varieteteten.

11. Dei fleste brukar «demotisering» om at folkeleg mål blir blanda inn i det tradisjonelle standardmålet (t.d. Mattheier 1997: 7, Opsahl og Røyneland 2009: 112–13, Pedersen 2009: 163, Leonard og Kristján Árnason 2011 : 94, Sandøy 2011: 123, Hårstad og Opsahl 2013: 156, Stjernholm 2019: 32–33). Men somme brukar det om at standardstatusen glid over på meir folkeleg mål (Coupland og Kristiansen det 2011: 28, Vikør 2013: 113). Auer og Spiekermann (2011: 162) brukar ordet om at «the oral standard» kjem i bruk «by the masses of the people».

Hårstad og Opsahl (2013: 156) meiner, som Røyneland, at omgrepet demotisering er dekkande (det er, seier dei, at «folkelige former blir inkorporert i [...] standardtalemål», jf. fotnote 10). Men dei meiner (motsett Bull og Røyneland) at riksmålet er utgangspunktet, og også dei kallar resultatet av demotiseringa for «standardtalemål». Opsahl og Røyneland (2009: 113–14) ser ut til å ha same syn, utan å bruke ordet demotisering. Stjernholm snakkar derimot om «demotisering» (2013a: 17–18, 26–27, 34, 52, 108–09, 150–52), samtidig som ho kallar prosessen for «standardisering», og den nye kompromissvarieteteten for «standard». Ho uttrykker seg slik:

For å bedre forstå utviklinga som foregår internt i dagens oslomål, mener jeg standardisering er et mer nyttig begrep enn standardtalemål. Standardisering i denne sammenhengen skal ikke primært forstås som en nivellerings- eller konvergeringsprosess i retning av en eksisterende standardvarietet som står høyt i prestisjehierarkiet, men heller i lys av Mæhlum (2009a¹², s. 30), som ser utvikling av en stedsnøytral standardvarietet som et uttrykk for lokal frakopling. Standardisering i denne sammenhengen betyr en utvikling mot én felles talemålsvarietet i Oslo, en varietet frakopla øst-vest-dikotomien. (Stjernholm 2013a: 108, jf. s. 17)

Stjernholm legg til grunn standardiseringstypologien hos Auer (2005) / Auer og Hinskens (1996), og seier at Oslo no er i ein fase der det har:

blitt mindre igjen av (base)dialektene, men standarden har også flytta seg lenger ned i hierarkiet, eller den har blitt destandardisert. Med det mener jeg at standarden ikke lenger er vestvarieteteten, men den nye nøytrale mellomvarieteteten. (Stjernholm 2013a: 152)

Stjernholm (ibid: 34, 49, 149, 152) følgjer Auer og Spiekermann (2011: 161) sitt skil mellom demotisering og destandardisering. Dermed seier ho at «destandardisering [...] er] en utvikling der standarden mister sin posisjon som ‘det beste’ språket, noe som innebærer en svekkelse av hele ‘standardideologien’», medan demotisering inneber at «standardideologien forblir intakt», samtidig som standarden går i folkeleg retning. Då endrar det seg kva som blir oppfatta som det beste språket, medan ideen om at ein viss varietet er betre enn andre, står fast.

---

12. = Mæhlum 2010.

Korkje Hårstad og Opsahl (2013) eller Stjernholm (2013a) kommenterer Bull sitt synspunkt om at det er forvirrende å bruke «standard» både om det gamle riksmålet og om resultatet av destandardisering eller demotisering. Bull sitt forslag til avklaring, nemleg å skilja mellom standardisering og demotisering, har ikkje slått gjennom.

2.6. Kva varietet har høgst prestisje?

Fram til dei siste åra har visst meir eller mindre alle sett det som sjølvstøtt at det er vestkantmålet, Mæhlums «dannet østnorsk», som har høgst prestisje. Enger (1998: 8) kallar såleis vestkantmålet ganske enkelt for «the prestige dialect» (liknande hos Broch 2001: 113). Men Opsahl og Røyneland er i 2009 inne på i si drøfting av talemålssituasjonen i Oslo at prestisje er eit «relativt begrep», der «hva som er «vanlig», eller «umarkert», [kan] tenkes» å vera viktigare enn samband med sosietet og elite (Opsahl og Røyneland 2009: 105, 109–10). Dei ser ut til å meine at «normideal[et]» i Oslo no ikkje er knytt til slike grupper, men til «en moderne, dynamisk urban identitet» (ibid: 95). Hårstad (2009: 135–36) er inne på dette same året i ei drøfting av kva som skjer i Trøndelag. Han seier det:

har [...] blitt større oppmerksomhet rundt at prestisjens veier er uransakelige [...] Dette er tematisert også i sosiologiske studier av innovasjonsspredning, som etterhånden utviklet *trickle-across*-teorier («sildre bortover») og *percolating-up*-teorier («sive oppover») for å ta høyde for at de sosiale prestisjeforholdene i det moderne samfunnet er både ustabile og uforutsigbare [...] Labovs (1972) begreper «overt and covert prestige» kan settes i sammenheng med denne innsikten, og understreker at hva som oppleves som prestisjefylt språklig atferd, i stor grad avhenger av situasjon og kontekst.

Året før hadde Nesse (2008: 54–56) peika på korleis det lokale borgarskapsriksmålet i Bodø hadde tapt prestisje frå slutten av 1960-talet av. Resymmert av Neteland, i ein studie om Narvik: «utdanningseksplosjonen og den politiske radikaliseringsen på slutten av seksti- og begynnelsen av syttitallet» påverka språkhaldningane, slik at «riksmålet mistet status som «pent» og «riktig». [...] I dag oppleves det som negativt, eller i hvert fall unaturlig, hvis noen oppvokst i Bodø eller Narvik skulle skifte til riksmål når han/hun snakker foran klassen eller på tv» (Neteland 2009: 18). Stjernholm seier i 2013 (Stjernholm 2013a: 12, 17, 34, 49, 107, 130, 149, 152) at det har endra seg kva som har høgst prestisje i Oslo (jf. 2.5. her): «vestvarieteteten» «ligger ikke lenger øverst i

[prestisje]hierarkiet» (ibid: 152 / 17, jf. Stjernholm 2019: 31, 33). Det kan verke som ho meiner det no er den nye kompromissvarietetet som har høgst prestisje (Stjernholm 2013a: 152, sitert ovanfor), men her er ho ikkje heilt klår, og ho går lite inn på korleis vi kan få kunnskap om kva varietetar som har prestisje. I annan samanheng brukar ho «prestisjefylt» på tradisjonell måte, om vestkantmålet (ibid: 45).

Stausland Johnsen går i 2015 i strupen på det tradisjonelle synet på prestisje (Stausland Johnsen 2015b: 146, med støtte i Meyerhoff 2011: 41), og seier at «det ikkje er nokon automatikk i at talemålet åt dei med ein høg sosioøkonomisk status har sosiolingvistisk prestisje». Kva talemål som har prestisje, går fram av kva folk konvergerer mot («tek nye måldrag frå». Ibid: 146), seier han, og meiner ein derfor må begynne med å finne ut dét. Han kritiserer Mæhlum for å gjera det motsette – ho har «avgjort på førehand kva for eit talemål som har prestisje, og so vert det brukt til prov på kva det er målførebrukarane gjer». Då får ikkje sosiolingvistikken løyst «ei av dei viktigaste oppgåvene» sine, som er «å finna ut kva for eit mål som har prestisje», seier Stausland Johnsen. Når han går gjennom alle granskingane av utviklinga i det vikkværske området, kjem han fram til (ibid: 147) at det er talemålsendringar i ni kategoriar (punkt 3.3.1. her), og at det er «ingen [...] tilfelle der det er standardtalemålet som har påverka vikkværsk. Av det bør ein slutta at det er folkemålet [= austkantmålet], ikkje standardtalemålet [= vestkantmålet], som har prestisje i dei vikkværske byane» (ibid: 147). Dette stør Stausland Johnsen med haldningsgranskingar (frå andre). Dei viser, seier han, at «folk i dei vikkværske byane» har «klårt negative» haldningar til «standardtalemålet og dei som talar det»; mange tykkjer dette målet «er «påteke», «snobbete», «jålete», «fisefint», «slitsamt» og «irriterande» (ibid: 149–50). «Når det gjeld folkemålet», viser granskingar frå det vikkværske området derimot «at det vert sett på som eit ganske nøytralt målføre, og at folk ikkje har sterke meiningar om det» (ibid: 151). Desse haldningane er då forklaringa på at vestkantmålet har lite gjennomslag, seier Stausland Johnsen.

Det har òg vore usemje om samhovet mellom «prestisje» og «standard» (som begge blir knytte til Oslo[-området] og derfor er viktige for vårt tema). Ein del nemner «prestisje» som eit av kriteria for «standard» (m.a. Mæhlum 2007b, 2007a: 39, 2009, Bull 2009: 223, Hårstad 2010: 101, 331), medan Sandøy (2009a: 32) meiner dette er svært uheldig: «Noko av det mest sentrale i det sosiolingvistiske spelet er nettopp å få grep om konflikhtar og samspel mellom prestisje og standard. I den historiske prosessen kan prestisje vere utgangspunktet for at ein varietet oppnår standardposisjon, men standardposisjon kan òg vere utgangspunkt for at ein varietet får auka prestisje. Dette kan me ikkje av-

sløre utan at begrepa er skilt frå kvarandre.» Her er han på linje med Bull (2009: 233) og Vikør (2009), som går inn for å bruke «standard(talemål)» berre om «kodifisert talemål med normfunksjon», og så «prestisjespråk» (med tilvising til Kristiansen 2009b) om det folk flest umedvete oppfattar som «det beste språket».

Det er for resten vanleg i vår samanheng å bruke «status» synonymt med «prestisje» (sjå t.d. sitat av Røyneland, Bull, Sandøy og Stausland Johnsen i punkt 2.3, 2.5, 2.6, 3.6). Eg prøver heller ikkje å skilja, men brukar helst «prestisje».

2.7. Kva resultat skal vi vente når det gjeld talemålsutviklinga i Oslo og på Austlandet?

Endeleg er det usemje om kva resultat vi skal vente når det gjeld talemålsutviklinga i Oslo og på Austlandet. Mæhlum meiner utviklinga nødvendigvis blir prega av standardtalemålet (hos oss «dannet østnorsk»), både regionalt og nasjonalt, i Noreg og i andre land. Det er fordi standardtalemålet har høg prestisje, sidan det «er utviklet i intim kontakt med, eller mer eller mindre på basis av, et skriftspråk», i «hovedstaden [...] innenfor dette områdets øvre sosiale lag» (Mæhlum 2007b: 238–46, 2007a: 46; 2009) – samtidig som dialektane i og rundt hovudstaden har låg prestisje, hos oss som i andre land (ibid 2008a: 96–97). Dei som ikkje innser dette, «er sterkt plaget av en blind flekk i sitt lingvistiske øye» (ibid 2007b: 238).

Andre peikar på at ein i andre land har sett at det er den folkelege varianten av hovudstadsmålet som er mest ekspansiv. «In England and Denmark, the features that are diffusing out of the capital are also diffusing from the lower-class dialect to the upper-class dialect within the capital», seier Stausland Johnsen (2015a: 614–15). Dette er derfor det vi skulle venta i Oslo og Oslo-området òg, meiner han. Røyneland (2009: 13) peikar òg på at dette «seems to be a tendency in other parts of Europe» (og viser til Kerswill 2001 og Kristiansen 1991, også om England og Danmark), liknande hos Opsahl og Røyneland (2009: 113) og Sandøy (2009a: 28, 37). Bull formulerer dette standpunktet skarpast: «For meg er det vanskeleg å forstå kva for sosiale, politiske eller nasjonale grunnar som skulle tilseie at norsk talemål no [...] skulle gå gjennom ein standardiseringsprosess som andre europeiske språk synest å utvikle seg vekk frå» (Bull 2009: 233, jf. 229). Her står altså oppfatningane skarpt mot kvarandre.

Det må presiserast at medan Stausland Johnsen er på linje med Røyneland og Bull når det gjeld kva vi skal vente, så er han på linje med Mæhlum når det gjeld kva som faktisk skjer (dersom Mæhlum verkeleg meiner at «dannet øst-

norsk» pregar utviklinga; sjå punkt 2.3.): «features of the lower Oslo dialect are not spreading into the upper Oslo dialect», tvert imot er «the lower Oslo dialect [...] rapidly changing to become more and more like the upper Oslo dialect». Denne utviklinga «seems to be rather unique to Norway», seier Stausland Johnsen, og poengterer at vi treng meir forskning for å forstå kva som skjer (2015a: 614–15).

3. Drøfting

3.1. *Har det oppstått ein fellesvarietet i Oslo?*

Eg ser ingen ting som motseier Stjernholm sin konklusjon: Det har vakse fram ein «mellomvariant mellom øst- og vestkantmålet» i Oslo, og den er det no «de fleste snakker» (Stjernholm 2013a: 11–12, 28 ff., 47–55, 132, 150–53, jf. 2013b). Men når ho seier (ibid: 5, tilsvarende 2019: 25–26) at «oslomålet [nå] kan ses som én talemålsvarietet frakopla øst-vest-dikotomien, men med mulighet for å bruke språklige trekk for å indeksere en øst- eller vesttilhørighet», ser det for meg ut som ho stoppar på halvvegen. Dersom fellesvarieteten er «frakopla øst-vest-dikotomien», så er det vel no i større grad verdiar (ibid: 28–29, 54) enn bydel ein identifiserer seg med, når ein brukar det som før var aust- eller vesttrekk?

3.2. *Kor mange varietetar spreier seg på Austlandet?*

Fellesvarieteten Stjernholm beskriv i Oslo er diffus, eit kontinuum der eine enden har meir felles med det gamle riksmålet og andre enden har meir felles med det gamle austkantmålet, og der det er individuelt rom for dels å plassere seg i eine eller andre enden (ut frå personlege verdiar og livsstil), dels for å gli att og fram i kontinuumet avhengig av situasjon (Stjernholm 2013a: 28 ff., 47–55, 132, 150–53, Stjernholm 2019: 30, jf. Løken 2001: 38–39). Det rimelegaste er at det er dette kontinuumet og desse bruksnormene som spreier seg ut av Oslo. Då går det an å forstå Mæhlum si oppfatning, at *både* «det ‘pene’ ‘Oslo vest’-målet» og «talemålet i ‘Oslo øst’» spreier seg til omlandet (punkt 2.2. her. Mæhlum 2008b: 11–12). Men nokon klårgjerande måte å beskrive situasjonen på, er det neppe. Sandøys idé (2.2, 2015: 167 ff.) om at både den modifiserte tradisjonsdialekten «midtaustlandsk», påverka av austkantmålet i Oslo, og koinéen «moderne midtaustlandsk bymål», oppstått i Oslo-området, spreier seg, ser ut til å vera svakt underbygd. Alt tyder på at det er ein kompromissvarietet som spreier seg på Austlandet, jamvel om han er diffus.

3.3. *Kva varietet har vunne fram i Oslo (og spreier seg mest på Austlandet)?*¹³

3.3.1. Kva varietet har vunne fram i Oslo?

Spørsmålet om kor mykje denne fellesvarietetten har felles med det gamle vestkantmålet og med det gamle austkantmålet, er vanskelegare. Mæhlum sitt resonnement er kinkig. Korleis kan «den primære påvirkningsinstansen» vera «dannet østnorsk» (2007, 2009), dersom det «først og fremst er den «folkelige» varianten av oslomålet som ekspanderer» (2008a: 97–98)? I så fall er det negativ årsak til den ekspansjonen, og det verkar jo ikkje så rimeleg. Men *er* det den varietetten som ekspanderer mest?

Røyneland (2009: 19–20) ser ut til å meine at det er det, men resonnementet hennar (2.3. her) er problematisk. Ho seier at «traditional low status urban» «working-class features» no spreier seg fordi dei har fått høgre status; no står dei for «urbanity and urban lifestyle» og representerer den nye «urban standard». Austnorske bygdeformer er derimot «stigmatized» og må vike, seier ho, og nemner m.a. fyrsteleddstrykk i framandord og tjukk *l* av *rø* som døme på det (Røyneland 2009: 20). Korleis kan dette henge saman? Det gamle arbeidarklassemålet i Oslo hadde jo òg fyrsteleddstrykk i framandord og tjukk *l* av *rø*? Det Røyneland indirekte seier, er at den nye, ekspansive varietetten likevel ikkje ligg så nær det tradisjonelle arbeidarklassemålet i Oslo. Sandøy, som òg meiner det gamle austkantmålet er utgangspunktet (Sandøy 1998: 90, 2002, 2015: 165–68, 175), nemner eit anna grunnleggjande trekk som skil den nye, ekspansive varietetten frå austkantmålet: Han har ikkje *-a*, men *-ene*, i bunden form fleirtal av hankjønnord (alle *bankene*, ikkje *banka*. Sandøy 1998: 90, 2015: 175). Samsvar er det heller ikkje når Sandøy og Røyneland seier at den nye, ekspansive varietetten er austkantoslomålet i modifisert form (Røyneland 2009: 19–20), og samtidig seier at han «reflects the most frequently used Bokmål» (ibid: 13, liknande hos Sandøy 1998: 90–91, 2015: 165–68, 175). Sidan det tradisjonelle austkantmålet (Bull 1980, Larsen 1907) skil seg skarpt frå dagens «most frequently used Bokmål» (det må vera skriftmål som er meint her), kan ikkje begge delar stemme.

Useinja om bakgrunnen til fellesvarietetten kjem nok mykje av at ein lite har diskutert kva språktrekk vurderinga skal baserast på, eller meir generelt at ein i liten grad har gått empirisk til verks for å avgjera akkurat dette spørsmålet, før dei siste åra. Kva seier dataa? Johannessen har undersøkt rundt 20 språktrekk

13. Jamfør fotnote 1.

(avhengig av korleis ein tel)¹⁴ i alt vi har av kjelder til folkeleg oslomål frå 1800-talet til NoTa Oslo-korpuset på 2000-talet, og konkluderer med at «den dannede dagligtalen har vunnet praktisk talt overalt på de områdene vi har undersøkt» (Johannessen 2015: 48). Det ser ut til å stemme at dei undersøkte språktrekka peikar den vegen, men det er grunn til å tru at austkantmålet har hatt større gjennomslag i kompromissmålet enn desse språktrekka tyder på. Johannessen har t.d. ikkje undersøkt noko så sentralt som verb- og substantiv-bøying. Men *-a* i fortid spreier seg i vest, der *-et* tidlegare rådde grunnen, og *-a* i hokjønnsord er vorte meir frekvent i vest, og held seg no stabilt høgt (Jahnsen 2002: 30, Stjernholm 2013a: 127). I annan samanheng har Johannessen òg presentert data som tyder på det: I NoTa Oslo-korpuset brukar ungdomen mykje meir *-a* i substantiv enn eldre folk (Johannessen 2008: 239).

Elles er det mest morfologiske trekk Johannessen har undersøkt, medan det ser ut til at ein heil del uttaletrekk frå austkantmålet er godt representerte i den nye fellesvarieteteten, som har:

- «Vanleg» *a* ([ɑ]), ikkje den fremre («lyse») *a*-en. ([a]. Sandøy 2008a: 226).
- Uttalen *-/æŋ/* i ordformer som *læreren*, til dels òg slike som *nøkkelen* og *sykkelen* (Sandøy 2008a: 226, Stausland Johnsen 2015b: : 141–43).
- Tostavingstonelag i verb + preposisjon: *komme på*, som om dette var eitt ord. (Andre døme: *holde ut*, *finne fram*.) Riksmål har derimot hatt hovudtrykket på preposisjonen. (Sandøy 2008a: 226)
- Aust-uttalen av konsonantsambandet *sl* (*Oslo*, *veksle*, osb. Kristoffersen og Simonsen 2008, Hårstad og Opsahl 2013: 97, Opsahl og Røyneland 2009: 104–05).
- Meir og meir samanfall av */ʃ/* og */ç/*; det kom fyrst i aust (Papazian 1994: 75–76, 86; Hårstad og Opsahl 2013: 97, Stausland Johnsen 2015b: 144).
- Ofte *-øy-* (ikkje *-ø-*) i preteritum av verb som *skyte* og *bryte* (jf. Sandøy 2008a: 226).
- *-g-* i ord som *hage*, *lage*, *mage*, *skog* (ikkje *have* osb. – og til dels austkantforma *skau*. Vinje 1984: 217, Sandøy 2008a: 226).

14. «to eller tre kjønn», «Adverbet ikke», pronomena *vårs*, *hennes* / *hu* / *a* (animat og inanimat), *han* / *'n*, *dom* / *dom* / *dåm* / *dem*, *dem* / *di* / *er*, spørjeord (*å*, *vekke*, *vem*, *åssen* og *åre*); «Prepropieell artikkel» (*hu* / *mor*, *han* / *Harald*), «Eiendomsuttrykk» (*plassen* / *hans* / *Knut*, *far* / *min* m.m.), «Kløyvd infinitiv», «Variasjon, endring og leddstilling», «Diftonger», «Tjukk *l*, kakuminaler og supradentaler», «Skarre-*r*», «Åpne vokaler», og «Trykk».

- Hard konsonant i ei mengd enkeltord som hadde mjuk konsonant i det tala riksmålet: *håpe, nyte, sak, skip, vitenskap, vitne, våpen, væpne, sykdom, våkne, tillatelse, nøkkel (nøyel)*, fl. (Vinje 1984: 233. Men *ligne, nydelig, middelmådig, overfladisk, i like måte*, m.fl.).
- *J- / kj-*uttale i ord som *gyllen, kilde, begivenhet* (jf. Vinje 1984: 226).
- Diftong i ord som *stein, røyk, øy, hauk, geit* og ei mengd andre.
- <seg> uttala *sæj* berre i trykkstilling, elles *sæ*.

Fellesaustlandsk har òg mange frekvente ordformer frå austkantmålet (eller ikkje-riksmål meir allment), som *nå, etter, språk, hard* og *snø* (ikkje *nu, efter, sprog, hård* eller *sne*, som var faneformer for riksmålsrørsla i etterkrigstida), og ein del morfologiske trekk:

- Adjektivendinga *-ete* med svarabhaktivokal, ikkje *-et* (*rutete, stripete*).
- Fleirtalsformer som *kart* og *brev* (inkjekjøn), ikkje *karter* og *brever*.
- Gradbøying som *mer berømt* og *mer fullkommen*, ikkje *berømtare, fullkommere* (jf. Western 1921: 466).
- Fleirtalsformer som *dager* og *ganger*, ikkje *dage* og *gange* (men likevel *lærere, fiskere*).¹⁵

Dessutan meiner eg at morfologiske trekk frå dei to utgangsvariatetane i større grad lever side om side i den nye fellesvarieteten enn ein har sett, gjennom om-disponering – som er at konkurrerande språktrekk i staden for å utkonkurrere kvarandre, får ei sosiostilistisk arbeidsdeling (Britain og Trudgill 1999), slik verbformene / verba *lede* og *leie* har fått i norsk. Dette vil eg gå inn på i ein seinare artikkel.¹⁶

Også dei endringane spreiainga av den nye kompromissvarieteten fører til, tyder på at han ikkje er så riksmålsdominert som Johannessen sine granskingar tyder på. Det har klårast Stausland Johnsen vist (2015a, 2015b). Når former som *hestane* i vikværske bymål blir skifta ut med *hesta*, så kan ikkje det vera påverknad frå ein varietet der det heiter *hestene*, seier Stausland Johnsen

15. Desse siste momenta har eg ikkje sett andre peike på, men dei burde vera ukontroversielle. Bøyingane *dage* og *gange* høyrde eg hos ein pensjonist på Vestkanten etter 2000.

16. «Omdisponering» er mitt forslag til omsetjing av «reallocation». «Reallokering» gjer ikkje nytta, for det blir i norsk sosiolingvistikk helst brukt om 'heving av prestisjen til varietet / språktrekk som har hatt låg prestisje' (t.d. Solheim 2006: 74 ff., Røyneland 2009: 19–20, Neteland 2014: 111, Stjernholm 2013a: 105, 125), altså noko i retning av «demotisering» slik Coupland og Kristiansen definerer det (2011: 28, fotnote 8 og pkt. 3.6 her).

(2015b: 137). Bunde fleirtal av typen *hesta*, høyrer derimot til i austkantmålet i Oslo. Tilsvarande kan ikkje fortid på *-et* forklare at vikværsk fortid på *-æ* må vike for *-a*, som i *kasta* (ibid: 132–33, 137). Her kan eg leggja til at dette er endå klårare på flatbygdene nordover frå Oslo (som Stausland Johnsen ikkje dekkjer): Påverknad frå *kastet* kan ikkje forklare at fortidsforma *kaste* blir *kasta* (jf. Skolseg 1994: 133, Holland 2001: 10, Sandøy 2008a: 225, jf. Sandøy 2015: 166). Like klårt er eit anna av Stausland Johnsen sine døme: Mange vikværsk bymål har hatt ein inkjekjønnsklasse med bunden form fleirtal på *-ene* (*husene*, med *huser* som ubunden form), og når den bøyinga no blir erstatta av *-a* (og ikkje-ending i ubunden form), så er det naturleg å sjå det i samheng med den ekspansive varieteteten som breier seg frå Oslo, og med at austkantmålet i Oslo har slik bøyning (Stausland Johnsen 2015b: 137–38) – medan vestkantmålet har hatt *-er* og *-ene* i desse orda (lista ovanfor). At folkeleg mål ligg bak, ser vi òg i at preteritumsformer med *-øy-* i typen *brøyt* breier seg utover Austlandet (det tradisjonelle i bygdedialektane er *-au-*), slik Sandøy peikar på (2008a: 225). Mot desse resonnementa kan ein innvende at det ikkje nødvendigvis er Oslofellesvarieteteten som spreier seg i omlandet til byen. Stausland Johnsen (2015a: 614, 2015b) meiner at det er austkantmålet som spreier seg til omlandet, medan det døyr ut i Oslo.

Spørsmålet er kor godt grunnlag det er for Stausland Johnsen sitt syn. Her er dei ni endringskategoriane¹⁷ i vikværsk mål han undersøker (2015b: 132–45): «Frå *æ* til *a* i trykklette stavingar», «Frå *a/æ* til *ə* i trykklette stavingar», «Frå *-anə* til *-a* i hankjønns fleirtal», «Frå *hūsər – hūsənə* til *hūs – hūsə*», «Bortfall av jamvektsformer», «Frå *-əŋ/-əln* til *-æn*», «Trykk i framandord» (endring frå fyrsteledds- til etterleddstrykk), «Samanfall av *kj* og *š*», og «Samanfall av spørjeord». Stausland Johnsen konkluderer slik (ibid: 145) om kva som er «opp-havet attom talemålsendringa[ne]»: «I sju av ni tilfelle er det folkemålet i Oslo [= austkantmålet], og i eitt tilfelle har eit nytt språktrekk spreidd seg frå andre vikværsk bymål. I det siste tilfellet [...«Trykk i framandord»,] kan ein ikkje på reint språkleg grunnlag konkludera om det er standardtalemålet eller folkemålet endringa har opphavet sitt i.»

Hovudkonklusjonen blir svekt av at Stausland Johnsen ser bort frå at påverknadskjelda kan vera ein hybrid av dei gamle konkurrentane. Og faktisk seier Stausland Johnsen òg at to av dei ni, nemleg bortfallet av jamvektsformer og trykkforskuvinga i framandord, «har det *endelege* opphavet sitt i standard-

17. Det er mange språktrekk innanfor dei fleste kategoriane, så det går òg an å telja dette som oppimot 30 endringar.

talemålet»; dei har spreidd seg derifrå til austkantmålet, og så til vikværsk (Stausland Johnsen 2015b: 148). Det ligg nær å oppfatte det slik at dette folke-målet som ikkje lenger har jamvektsformer eller fyrsteleddstrykk i framandord, nettopp er hybridmålet. Så vidt eg kan sjå, er det berre endringane eg nemnde i det førre avsnittet (*-ane* > *-a* osb.) som udiskutabelt har opphavet sitt i det gamle austkantmålet og ikkje kan ha oppstått i hybridmålet eller prosessen som skapte det. (For resten går *-ane* > *-a* hand i hand med *-ane* > *-ene*, slik Stausland Johnsen sjølv peikar på, 2015b: 135–36). Og ingen ting motseier at også *-ane* > *-a* og dei andre trekka i det førre avsnittet kjem via hybridmålet.

Bakgrunnen for den breie semja om at eit regionmål har etablert seg på Sør-Austlandet (Stausland Johnsen er visst einaste klåre dissident; det Sandøy og Mæhlum seier om to ekspansive varietetar er mindre klårt, pkt. 2.2) er at det er vorte vanskeleg eller uråd å høyre kor folk er frå i dette området (slik Sandøy seier, 1998: 84), og at dersom ein *kan* høyre det, så er det oftast svært få språk-trekk ein høyrer det på (t.d. pronomenet *ho* i Østfold). Det same gjeld Oslo, det er ikkje slik at ein enkelt kan høyre om folk er frå Oslo eller ikkje-Oslo innanfor området der regionmålet blir snakka. Det er nettopp eit regionmål. Då er det grunn til å sjå austkantelementa i regionmålet som i hovudsak representative også for målet i Oslo, og dermed som argument for at det nye fellesmålet i Oslo har større innslag frå det gamle austkantmålet enn Johannessen sine granskingar tyder på.

Eg ser to grunnar til at meiningane har sprikt sånn om kva varietet som har vunne fram i Oslo: For det fyrste at den nye, ekspansive varietetten, slik Stjernholm har vist (2013a), og fleire har vore inne på, fyrst og fremst er eit kompromiss. Han har oppstått med storstilt sløyfing av markerte former *på begge sider*, og er ikkje noka modifisert form av den eine eller andre av dei to gamle konkurrentane – jamvel om kompromisset (særleg i morfologien) har fått med seg vesentleg meir frå det gamle riksmålet enn frå det gamle austkantmålet. For det andre er varietetten enno så diffus (ibid: 28 ff., 47–55, 132, 150–53) at han er vanskeleg å avgrense klårt.¹⁸ Dette siste kan vera hovudgrunnen til at det har vist seg vanskeleg å seia klårt at den ekspansive varietetten fyrst og fremst er eit kompromiss, sjølv om mange har vore inne på (pkt. 2.3.) at det er slik.

Somme vil kanskje meine at når det er eit kompromiss som har slått gjen-nom, så var det unødvendig å gå så grundig inn på om den eller den granskaren har meint at utgangspunktet særleg var det gamle austkantmålet eller riksmålet

18. Dermed er det ikkje sagt at austkantmålet eller riksmålet for t.d. 100 år sidan ikkje var diffuse.

(pkt 2.3, 3.3.1.). Men dét spørsmålet er avgjerande for om ein meiner det som har skjedd er standardisering eller destandardisering / demotisering og for kva kompromissmålet bør kallast (pkt. 2.6, 3.6).

3.3.2. Kva varietet spreier seg mest på Austlandet?

Dette spørsmålet måtte eg gå ein del inn på for å kunne svara på det førre spørsmålet (3.3.1.). Stausland Johnsen kan altså vanskeleg ha rett i at det er eit *anna mål* som spreier seg ut frå Oslo enn som no dominerer i Oslo, når utgangspunktet for den breie semja om regionmål er at det er vorte vanskeleg å høyre kor i regionen folk er frå. Sandøys og Mæhlums (2.2) skil mellom to mål som spreier seg, støyter mot det same problemet. Alt tyder på at det er eit kompromissmål som spreier seg, ikkje noko av dei tradisjonelle måla i modifisert form, og ikkje begge to. Likevel kan Stausland Johnsen ha delvis rett, innanfor ramma av regionmålet. Det kan vera noko litt *anna* som spreier seg utanfor Oslo enn som no dominerer i Oslo. Det er mogeleg fordi den store individuelle variasjonen (pkt. 3.1, Stjernholm 2013a: 28 ff., 47–55, 132, 150–53) kan kamuflere dei geografiske tendensane. Då kan det vera uråd å seia kor folk er frå innanfor regionen, samtidig som ein statistisk, på gruppenivå, vil kunne finne geografiske tendensar. Slike tendensar kan ein enno finne i Oslo, over den individuelle variasjonen (ibid: 31, 50, 135, 148; Opsahl og Røyneland 2009: 104–05), og eg trur gjerne det er det mellom Oslo og omlandet, slik at tradisjonelle austkanttrekk er meir frekvente utanfor Oslo enn i byen. Det kan i så fall kanskje forklarast med den søkinga etter språkleg nøytralitet som Stjernholm meiner driv den språklege samansmeltinga i Oslo (Stjernholm 2013a: 28 ff., 47–55): Det som er mellomvegen og fungerer som kompromiss i Oslo, der riksmålet har stått sterkt, vil vera noko *anna* enn i omlandet, der riksmålet stod veikare, og folkemålet stod lenger unna riksmålet. At det no skal vera lite tjukk *l* i Oslo (Johannessen i Halvorsen 2013), medan det framleis er vanleg i omlandet, kan vera eit tilfelle av dette.

3.4. *Varieteten som spreier seg mest på Austlandet – har han oppstått i Oslo eller i samspel mellom Oslo og omlandet?*

Svaret på dette spørsmålet er ikkje opplagt. Det heng nært saman med spørsmålet om fellesvarietetet i Oslo er riksmålet eller austkantmålet i modifisert form eller eit kompromiss (3.3.1.), og spørsmålet om kva varietet som spreier seg mest på Austlandet (3.3.2.) – som det blir gjeve sprikande svar på. Á priori er det rimeleg å gå ut frå, slik Sandøy peikar på (2015: 175), at dei to tradisjonelle Oslo-varietetane ikkje åleine har gått inn i smeltegryta, sidan både tilflyt-

ting og pendling frå eit stort omland har vore omfattande gjennom den perioden fellesvarietetet har oppstått. Det normale er jo òg at bykoinéar oppstår i samspel mellom byen og omlandet. Det gamle austkantmålet i Oslo var ein slik koiné, og t.d. dialekten i Kristinestad i Svensk Österbotten er det (Ivars 2005), og fleire arabiske bydialektar (Pereira 2007, Miller 2007).¹⁹ Vanskelegare er det å finne klare døme på *regionale* koinéar som har oppstått i samspel mellom ein sentral by og omlandet; spørsmålet er visst lite utforska. Sandøy (2.2, 2015: 175) nemner tilflytting til Oslo-området og koinéisering som bakgrunn for fellesaustlandsk («moderne midtaustlandsk bymål»), men drøftar ikkje brøken mellom Oslo, omlandsdialektane og tilflytting, eller korleis vi kan få kunnskap om den. Til gjengjeld poengterer han at desse spørsmåla er lite studerte, og lenger kjem vi ikkje no.

3.5. Kva bør varietetet som spreier seg mest på Austlandet kallast?

Det er ikkje vanskeleg å følgje Bull når ho legg imot bruken av nemninga «standard(talemål)» (i 2.5.). Allment blir «standard(talemål)» brukt om ein varietet nært knytt til skriftspråket og sosietetet / eliten, og som derfor av folk flest gjerne blir oppfatta som det mest korrekte språket.²⁰ Koplinga til skriftnorma går endå tydelegare fram av synonymet «normaltalemål», danna av «(skrift)normal». ²¹ Denne tydinga av «standard(talemål)» blir forankra hos utanlandske autoritetar, som Haugen (1972 [1966]) hos Mæhlum (2009: 8), og Auer (2005) hos Stjernholm (2013a: 13), og det er denne tydinga som er utgangspunktet for den omfattande diskusjonen av omgrepet i *Norsk lingvistisk tidsskrift* 1-2009 (fotnote 20). Samtidig er det mange som brukar «standard(talemål)» o.l. om den ekspansive varietetet på Austlandet, sjølv om dei meiner han er utvikla av arbeidarklassemålet i Oslo, og/eller sjølv om dei meiner han har oppstått gjennom demotisering og destandardisering (pkt. 2.3., 2.5.).

Då blir det uklårt kva ein meiner. Stausland Johnsen (2015a: 612–15, jf. 2015b) har oppfatta det slik at «The typical claim in both the domestic and international literature [...] is that the local dialects in south-eastern Norway are

19. Takk til Jeff Siegel for litteraturtips.

20. Løken 2001: 29, Mæhlum 2007b: 238, 2007a: 39; Akselberg 2009, Bull 2009, Kristiansen 2009b, Mæhlum 2009, Opsahl og Røynealand 2009: 95, Pedersen 2009, Røynealand 2008: 25–26, 2009: 10–11; Sandøy 2009a, Vikør 2009, m.fl., Lie 2010, Hårstad 2010: 101, 325; Hårstad og Opsahl 2013: 154–56, Stjernholm 2013a: 13, Stausland Johnsen 2015a, 2015b; Nesse 2015: 106, m. fl.

21. Den nemninga var allment brukt fram til 1990-talet (t.d. Venås 1984, Jahr 1992), men vart fortrent av det internasjonale «standard».

being levelled towards [...] the native spoken language of the upper social classes in Oslo». Det stemmer ikkje; dei einaste eg kan sjå som kanskje meiner dette, er Papazian og Helleland (2005: 41).²² Men når Stausland Johnsen har oppfatta det slik, går eg ut frå det er fordi dei fleste seier dialektane blir utjamna mot «standardaustlandsk» o.l. (pkt. 2.3, 3.4).

Eg har ikkje sett andre enn Bull problematisere denne bruken av «standard», men Røyneland sitt forslag (2003: 25, 2009: 13, 19–20) om å skilja mellom to slag standardtalemål, kan tyde på at ho har sett problemet. Ho vil skilja mellom ein «‘conservative’ standard», som er det vikande sosietetsmålet, og ein «‘urban’ standard», som er den ekspansive varieteteten.²³ Også dei som snakkar om demotisering og destandardisering (pkt. 2.6, Opsahl og Røyneland 2009, Hårstad og Opsahl 2013: 156, Stjernholm 2013a: 34, 49, 52, 109, 149–52) er klare over at den ekspansive austnorsken ikkje er standard i same forstand som det tala riksmålet var – men kallar han likevel «standard».

Er den ekspansive kompromissvarieteteten på Austlandet standard ut frå så sentrale kriterium at han bør kallast «standard», sjølv om det er forvirrande? Kriteria for å kalle eller ikkje kalle denne varieteteten for «standard» blir sjeldan nemnde,²⁴ men eg har notert meg desse:

- Sandøy (1998: 84, 90) seier den ekspansive varieteteten på Austlandet «is called a standard because» det er uråd å høyre kor folk som snakkar slik er frå.
- Opsahl og Røyneland (2009: 95, 98–99, 113) kjem fram til at fellesvarieteteten i Oslo er eit standardtalemål fordi det særleg er den det blir konvergere mot – dét er jo eit vanleg kriterium for «standard» (ibid: 95, Auer 2005: 8, Sandøy 2009a: 29, Røyneland 2009: 12, Kristiansen 2009b: 90, 91; Hårstad og Opsahl 2013: 154, o. fl.).

22. Mæhlum (2009: 18–19 / 14, 2007b: 239) seier at det er vestkantmålet, «dannet østnorsk», som er «den primære påvirkningsinstansen». Men som vi har sett, er det uklårt eller tvilsamt om ho meiner den mest ekspansive varieteteten spring ut av «dannet østnorsk». Heller ikkje Hårstad (2010: 101–02, 180–81) eller Hårstad og Opsahl (2013: 153–56), som legg seg nær Mæhlum, er klare på dette punktet.

23. I tillegg meiner Sandøy (2009a: 27–28) og Vikør (2009: 57) at vi bør skilja mellom «standardtalemål» = «den talte versjonen av det skrivne standardmålet», og «prestisjeverietetet» / «prestisjespråk». Men dette er ei anna problemstilling.

24. Kriterium for standardtalemål blir drøfta i *Norsk lingvistisk tidsskrift* 2009, eit temanummer vidd spørsmålet om vi har standardtalemål i Noreg. Men også der går ein i liten grad inn på kriterium som kan avgjera om akkurat den ekspansive kompromissvarieteteten kan / bør kallast standard.

- For Stjernholm (2013a: 17) er det òg eit argument for å kalle den nye fellesvarieteteten «standard» at han er «nøytral» (nemleg «i forhold til øst-vest-dikotomien») – (geografisk) nøytralitet er jo eit «standard»-kriterium som ofte blir nemnt (m.a. Opsahl og Røyneland 2009: 95, 97; Hårstad 2010: 329, 331, Mæhlum 2007b: 328, 2007a: 39, 2009: 8, 14; Solheim 2009: 153, Auer 2005: 21, Kristiansen 2009a).

Dette er gode kriterium. Kanskje kan dei oppsummerast i at fellesvarieteteten er den minst markerte varieteteten. (Umarkert er han sjølvstgt likevel ikkje.)

Men så er det dei andre vanlege kriteria: Eit standardtalemål skal vera nært knytt til skriftspråket, nært knytt til sosietet og elite, og bli oppfatta som det mest korrekte språket.²⁵ Dette stemmer truleg ikkje når det gjeld den ekspansive austnorsken, for det ser ut til at han ligg lenger unna gjennomsnittleg bokmål enn vestkantmålet gjorde. Mellom anna har han mykje av *a*-ending i fortid av verb (Sandøy 2008a: 226, Jahnsen 2002: 30, 2001: 109–11), som er eit svært frekvent trekk, men dét blir svært lite brukt i skrift på bokmål.²⁶ Ein tilsvarande skilnad ser vi i bøyning av hokjønnsord. Jahnsen fekk i 2001 til resultat at 72,5% av 13–15-åringar på skulane Jordal og Majorstuen i Oslo i sitt talemål bøygde *veske, hånd, lomme* og *stue* med *a*-ending i bunden form (Jahnsen 2001: 14, 71, 97–98). Dyvik fann i 2018 at desse orda i bokmål blir bøygde med *a*-ending berre i 30,2%, 24,6%, 34,1% og 39,6% av tilfella, i same følgd (basert på NorGramBank, <https://norgramtall.w.uib.no/2018/02/05/hunkjonn-i-bokmal/>, jf. fotnote 22).²⁷ Den nye fellesvarieteteten har òg mange uttaletrekk som bryt med tradisjonell sosietetsuttale (sjå lista i pkt 3.3). Det er neppe mange som meiner uttalen /²læ:ræn/ er meir korrekt enn /²læ:reren/, eller *sæ* meir korrekt enn *sæj* (<seg>), eller ein preteritum som *skøyt* meir korrekt enn *skjøt* – for ikkje å

25. Auer 2005: 8, Opsahl og Røyneland 2009: 95, 97, Mæhlum 2007b: 238, 2007a: 39, Røyneland 2009: 12, Hårstad 2010: 101, Milroy 2001 535, osb.

26. Dyvik 2012: 218, basert på Norsk aviskorpus: «In the alternation between *-et* and *-a* in weak verbs in Bokmål the *et*-forms form a solid norm cluster, while pervasive use of *a*-forms seems to be typical of a tiny fraction of the writers involved.» Dyvik har upubliserte data med same tendens frå NorGramBank (per april 2018), som omfattar aviser, sakprosa, romanar og barnebøker. Der finn han at «andelen eksempler med *-a*» i preteritum i den aktuelle verbklassen er «ca. 3 %». Då «ser [vi] bort fra *-te/-de* av de samme verbene». E-postskifte 28.-29.3.2019.

27. Her kunne ein kanskje lagt til ein ting Bull peikar på (pkt. 2.7): at den ekspansive austnorsken inneheld folkelege former som vart fjerna frå skriftstandarden for bokmål etter 2000. Men ho nemner ingen døme, og eg kan ikkje sjå at dette stemmer.

snakke om samanfallet mellom /s/ og /ç/, som er svært ekspansivt. Det var ikkje utan grunn Torp (1988) kalla den ekspansive varietetten for «udanna østnorsk».

Den ekspansive varietetten vik altså av frå den vanlegaste definisjonen av «standardtalemål» på vesentlege punkt. Då er det uheldig å kalle han «standard». Det er òg uheldig fordi det gjev inntrykk av at han er meir fokusert enn han er. Eg meiner det rettaste er å følgje det eine Sandøy-forslaget (Sandøy 2008a: 224–25) og kalle det nye fellesmålet for «fellesaustlandsk». Det fortel kva det er utan at nemninga har med seg ein arv som lett blir mistydd. Slik er ho på linje med den flamske *tussentaal* (bokstavleg: ‘mellomspråk’), som blir brukt om eit mål som liknar fellesaustlandsk. Det er nytt og ekspansivt, og oppstått som kompromiss mellom den hollandskbaserte standarden, som aldri har stått sterkt i Flandern, og dei flamske dialektane, som folk flest snakka inntil nyleg (Taeldeman 2013).

Sidan vestkantmålet har tapt posisjonen sin, og eg ikkje kan sjå at fellesaustlandsk oppfyller mange nok kriterium til å kallast standard, meiner eg det er uklårt eller tvilsamt om vi i Noreg i dag har noko standardtalemål utover manuskriptbasert tale.

Meir presist enn «standardisering» vil i ein del tilfelle «sentralisering» vera (som Pedersen stundom [2009: 172] brukar om prosessen der København-standard slo gjennom over heile Danmark). Sjå punkt 3.7. «Nøytralisering» er òg eit ord det kunne vera aktuelt å bruke i visse samanhengar, jf. neste punkt.

3.6. Kva varietet har høgst prestisje?

Som vi har sett (pkt. 2.6.), er det mange som har peika på at prestisje ikkje treng å vera knytt til sosietet og elite. For å forklare dette, kan ein (som Hårstad) bruke omgrepet «skjult prestisje» («covert prestige»). Labov 1972: 249, Trudgill 1972, Skjekkeland 2000: 26, Hårstad 2009: 135–36, Meyerhoff 2011: 41–42, sjå vidare Milroy 2012), som fangar opp at folk kan rette seg etter andre normer enn dei uttrykker eller er klare over. Men eg er usikker på om det er nødvendig eller tenleg i vår samheng. Det er fordi det verkar som ei vesentleg side av prestisje ikkje heilt er fanga opp i sosiolingvistisk teori, nemleg at den normale bruken av ordet «prestisje» inneber at det som har prestisje har påverknad (kraft). Både *Bokmålsordboka* (2005: 794) og *Norsk Riksmålsordbok* (1937–57 III: 833) definerer «prestisje» som «anseelse, innflytelse». *Svenska Akademiens ordbok* definerer det som «(auktoritet [e]ll[er] inflytande som bygger på [...]) anseende» (*Ordbok över svenska språket* 1898–20: 1799), *Politikens nudansk ordbok* (2001: 1083) som «meget høj anseelse og indfly-

delse», *Store norske leksikon* (2005–07 XII: 204) som «anseelse, status eller innflytelse», *The Oxford English dictionary* (1933 XII: 426) som «Influence or reputation [...]». «Innflytelse» e.l. er slett ikkje alltid med i definisjonen (t.d. ikkje i *Nynorskordboka* 1993: 473 eller *Den Danske Ordbog* 2003–05 4: 606). Det er likevel oftast underforstått i den normale bruken av ordet at det som har prestisje på ein eller annan måte har gjennomslag. Sjå t.d. dette sitatet: «*Respekt* har trolig vært en avgjørende årsaksfaktor til at også de som sto utenfor vekkelsene i stor grad lot seg påvirke av de nye normene. Det er vanskelig å komme utenom at haugianerne i samtida må ha hatt en enestående prestisje blant folk flest.» (Langhelle 2013: 223–24) Dersom eit kulturfenomen må vike, kan det ikkje *faktisk* ha høg prestisje (i storsamfunnet). Nicolson (1937: 9) definerer «prestige» i politisk samanheng som «Power based upon reputation», tilsvarende t.d. Bjørndahl (2006: 17). Ser vi slik på det, så har Stausland Johnsen per definisjon rett når han seier (pkt. 2.6.) at det er den varietetten folk særleg konvergerer mot som har høgst prestisje.

Det er eit slikt syn på prestisje som ligg bak Mæhlum sine resonnement (pkt. 2.3, 2.6.): «danned østnorsk» er «den primære påvirkningsinstansen» fordi dét er varietetten med høgst prestisje (etter Mæhlum si oppfatning). Eg meiner det burde vera ukontroversielt at det er eit slikt samband mellom prestisje og påverknad. Men då gjev det ikkje mening å seia at «danned østnorsk» har høgst prestisje, og samtidig seia at det «først og fremst er den «folkelige» varianten av oslomålet som ekspanderer» (Mæhlum i pkt. 2.2). Sambandet prestisje – påverknad må gjelde begge vegar, slik at det som spreier seg mest må ha høgre prestisje enn det som spreier seg mindre. Omvendt gjev det heller ikkje mening å seia at det er «ekspansiv[...] kraft[...] i lågstatusspråket i storbyar» (Sandøy 2008a: 225), eller at «sentral-austlandsk lågstatusdialekt spreier seg» (ibid 2009a: 37), eller at «høgstatusformer blir erstatta» (Bull 2009: 233), eller at «talemålsendringa i Norge i liten grad er påverka av prestisjespråket» (Sandøy 2009a: 27) – for i så fall er ikkje ein ungar ugift.

Slik Sandøy peikar på (2009b: 165), inneber «seinmoderniteten» at «større grupper av folket tek del både i det materielle konsumet og i samfunnsdebatten». Dette inneber «ei demokratisering av språkkulturen, der tradisjonelle autoritetar mistar makt», slik at alle får «ei kjensle av like rettar, også språkleg». Dette er det, seier Sandøy, som har ført til «‘destandardisering’ og ‘demotisering’» – «det gamle tronge standardidealet vinn ikkje same oppslutninga lenger», slik at «etablerte standardtalemål får innarbeidd ein del variasjon» eller «mistar [...] domene i samfunnet». Etter mitt skjøn kan det Sandøy seier her, oppsummerast slik at det har endra seg kva (språk) som har prestisje. Med Cou-

pland og Kristiansen sine ord (2011: 28): «Demotisation is revolarisation, ideological upgrading of ‘low-status’ language to ‘best-language’ status». Det som er meint med «høg-» / «lågstatus» og «prestisjespråk» i det førre avsnittet, er altså språkformer som *før* hadde høg eller låg status / prestisje.

Her kan ein innvende at akkurat i overgangen, når noko som har hatt låg prestisje får høg prestisje, då gjev det meining å seia at lågstatusformer går fram og høgstatusformer må vike. Men då er det meir presist å seia at lågstatusformer får høgre status, og omvendt. (Eller, egentleg: at visse former som har hatt låg status blir med over i ein hybridvarietet som får høg prestisje, og at visse former som har hatt høg status ikkje gjer det; pkt. 3.3). Dessutan er Sandøy- og Bull-sitata ovanfor skrivne fleire tiår etter at skiftet skjedde; alt tyder på at ein viktig faktor bak haldningsendringane Sandøy beskriv er den politiske radikaliseringa frå slutten av 1960-talet av (Coupland og Kristiansen 2011: 27, Sandøy 2011: 121, Kristiansen 2009b: 87, Nesse 2008: 54, Neteland 2009: 18). Vojes haldningsundersøking frå Drangedal, der vestkantmålet vart vurdert som det styggaste i landet, er frå 1979 (i Stausland Johnsen 2015b: 150).²⁸

Haldningsendringa kjem fint til uttrykk i eit sitat frå NoTa-korpuset, av ein 34 år gammal mann frå Slemdal på Vestkanten av Oslo, sitert både av Opsahl og Røyneland (2009: 112–13) og Hårstad og Opsahl (2013: 156). 34-åringen seier talemålet hans er «omtrent det nærmeste (.) riksmål man kommer», men at ungdom på hans kant av byen sluttar å snakke slik, for «det er [...] ikke så (.) kult å snakke som om du kommer fra Slemdal det er mye kulere å snakke som om du kommer fra byen det er [...] «slumming» [...] man på en måte snobber nedover [...] man vil ikke bli oppfattet som som snobbete så man vil heller definere seg inn blant (...) de som er litt [...] tøffere litt hardere litt mer street». Røyneland sin kommentar (2009: 20) til at det tala riksmålet må vike, uttrykker det same: «Apparently young people prefer ‘urban’ to ‘posh’». Vi kan jamføre med Stausland Johnsen sine opplysningar (pkt. 2.6.) frå det vikværske målvaldet om at vestkantmålet blir oppfatta som «‘påteke’, ‘snobbete’, ‘jålete’, ‘fise fint’, ‘slitsamt’ og ‘irriterande’».

Når Røyneland (2003: 25 / 2008: 27 / 2009: 13) går inn for å operere med to standardar, så er det, så vidt eg kan forstå, eit uttrykk for prestisjeendringa: Den gamle standarden / vestkantmålet har tapt posisjonen sin. Kanskje er det

28. Ei anna sak er at ein les data selektivt dersom ein meiner at det generelt er (tidlegare) lågstatusspråk som vinn fram, då ser ein berre eine delen av kompromissa. Vi har sett (pkt. 3.3.) at det tala riksmålet i Oslo-området har hatt vesentleg større gjennomslag i kompromissmålet enn austkantmålet har hatt. Ute i Europa er det *uttaletrekk* som dei siste tiåra har spreidd seg frå folkemål i hovudstadene (pkt. 3.7.).

då meir i samsvar med røyndomen å erklære vestkantmålet som ikkje lenger standard? Til støtte for to standardar, kan ein vise til at det er vanleg å rekne med to standardar i Danmark, ein «konservativ» og ein «moderne», kanskje særleg hos Kristiansen (2009b: 86 ff. o.fl.). Samtidig seier Kristiansen at «det er *forestillingen om det bedste sprog* der driver standardiseringsprocess-en/erne» (ibid: 84). Då er «det bedste sprog» forstått som «sprogbrug der [ubevidst] vurderes [...] mere positivt end» alternativa (ibid: 85–86). Det sluttar eg meg til. Men «det bedste sprog» er eintalsform, altså er det til kvar tid berre éin varietet som kan oppfattast som det (av folkefleirtalet).

Dersom resonnementet ovanfor er rett, så er fellesaustlandsk i dag varieteteten som har høgst prestisje, sidan den har størst gjennomslag (sjølv om han ikkje er eintydig knytt til elite og standardskriftspråk, jf. kriteria vi såg på i pkt. 3.5.). Og det ser ut til at det er nøytralitet som appellerer ved denne varieteteten. Stjernholm seier det er jakt på nøytralitet som driv den språklege samansmeltinga i Oslo (Stjernholm 2013a: 28 ff., 47–55, jf. Løken 2001: 36 ff.), Opsahl og Røyneland peikar på (2009: 105) at det som blir oppfatta som «‘vanlig’, eller ‘umarkert’» er viktig for talemålsutviklinga i Oslo (samtidig som dei stiller dette i motsetnad til «prestisjebegrepet»....), og Bull peikar på (2009: 225 / fotnote 7 s. 235) at «mainstreaming» er den overordna trenden i vår tid. Fellesaustlandsk er «det beste språket» fordi det representerer ein mellomveg mellom dei tradisjonelle dialektane, som mange opplever som breie, og riksmålet, som mange opplever som snobbete. Det er vanskeleg å tru anna enn at fellesaustlandsk er varieteteten Stausland Johnsen (2015b: 151) seier «vert sett på som eit ganske nøytralt målføre».

Den svekkinga av autoritet som Sandøy skisserer (og andre) inneber òg at vi bør revurdere den koplinga av «korrekt» og «nøytralt» språk som ofte blir gjord i litteraturen (t.d. Røyneland 2009: 12, 25, Opsahl og Røyneland 2009: 95, 97, Solheim 2009: 153, Hårstad 2010 s. 101–02, 232). Og dersom vi held fast ved at nært samband med skriftspråket er eit avgjerande kriterium for standard, så viser utviklinga på Austlandet at varieteteten med høgst prestisje ikkje nødvendigvis er ein standard.

3.7. *Kva resultat skal vi vente når det gjeld talemålsutviklinga i Oslo og på Austlandet?*

Slik vi har sett, har to oppfatningar om kva resultat vi skal vente når det gjeld talemålsutviklinga i Oslo og på Austlandet, stått skarpt mot kvarandre. Somme meiner sosietetsvarianten av hovudstadsålet «burde» spreie seg, andre folkevarianten. Og forvirrande nok forankrar begge flokkane synet sitt i det som har

skjedd dei siste tiåra i land rundt oss, særleg i Danmark og England (pkt. 2.7.). Ulikt teoretisk og ideologisk utgangspunkt har tydelegvis spela ei stor rolle. Eg trur dei to alternativna bommar på situasjonen, og at vi ser klårare dersom vi analyserer nærare kva som har skjedd i dei andre landa.

I Danmark og England kom talemålssentraliseringa tidleg. Danmark hadde frå gammalt av større dialektskilnader enn Noreg, og så seint som tidleg på 1900-talet snakka 80–90% av folket dialekt (Pedersen 2003: 10). Men alt ikring 1980 var Danmark gått over til «fællessprogssamfund». «Efter den tid findes der næppe noget sted barne- og ungdomsmiljøer der fungerer på et sprog der ligger tættere på stedets traditionelle dialekt end på københavnsk. De danske dialekter er døde», seier Kristiansen (2009b: 82–83). Likevel overlevde regionale og lokale uttaletrekk, fyrst og fremst prosodiske, i aksentar av riksspråket – «accent» / «aksang» er ordet Kristiansen (2009c / 2009a) brukar om det han undersøker i dansk talemål i dag. Ei tilsvarande utvikling skjedd i engelsk. Alt rundt 1900 var det kanskje berre 50% (Kerswill 2001: 1) av folket i Storbritannia som snakka det Wells (1982) kallar «traditional-dialects», som har andre pronomen, andre bøyingar, andre ordformer, anna ordtilfang og annan uttale enn den engelsken vi kjenner.²⁹ *Den* kallar Wells «general English» (1982), og sjølv om aksentane av han ofte blir kalla «dialects», er dei ikkje dialektar i vår mening.³⁰ Så har det, i Danmark (særleg) og i England, dei siste tiåra skjedd ei vidare utjamning, mellom aksentane.

Desse to utjammingsfasane bør vi skilja (slik Kerswill 2001: 1 peikar på), for dei inneber endringar av heilt ulik type og ulikt omfang. Utjammingsfase 1 gjekk særleg ut på at riksspråkets morfologi og ordtilfang spreidde seg nedover i samfunnet og utover i landet. Fase 2 inneber ikkje at dette blir reversert, slik at det blir gjeninnført folkeleg grammatikk kringom i landet, eller at folkeleg grammatikk trenger opp i standarden. Det som skjer, og som ein har kalla demotisering, er så godt som berre at standardspråket får meir folkeleg uttale (Danmark: Jørgensen og Kristensen 1994, 1998, Kristiansen 2009b: 85, 2016: 105–06; England: Kerswill 2001, Babricius og Mortensen 2011)³¹ – ved at det

29. Til dømes *shoon* ‘shoes’, *een* ‘eyes’, *kine* ‘cows’; *tha* ‘you (sg.)’, *hissen* ‘himself’; *gang* ‘go’, *fa* ‘fall’; *luin* ‘boy’, *quine* ‘girl’, *greet* ‘cry’; *dochter* ‘daughter’, *hame* ‘home’, *spian* ‘spoon’, *bian* ‘bone’, *reet* ‘right’; *sivven* ‘seven’; *umman* ‘woman’ (Kerswill 2001: 2, jf. Trudgill 2011: 66).

30. Dei blir òg kalla «accents», og Trudgill (1999) kallar dei «modern dialects» eller «mainstream dialects».

31. Dette er dels fordi dei danske og engelske riksspråka er baserte på dialektane ikring København og London, slik at folkemåla i desse byane aldri skilde seg så veldig frå riksspråket når det gjeld grammatikk, dels fordi utjamninga i fase 1 gjekk ut over desse

som før var lågstatus- / arbeidarklasseuttale i hovudstaden (uttale av morfologien og ordtilfanget som trengde ned i fase 1) spreier seg oppover i samfunnet og utover i landet (i Danmark fyrst påvist av Brink og Lund 1975 II: 755–80). Den utfordringa av standarden som demotiseringa inneber, gjeld altså innanfor ein svært avgrensa del av språket. Ein *kan* seia at demotiseringa i desse landa skaper eit kompromiss mellom elitespråk og folkemål, men kompromisset har sterk slagside mot elitespråket.

På grunn av kolonifortida, fekk som kjent ikkje Noreg noko standardtalemål med både sosial og nasjonal-historisk prestisje, altså ingen standard med same gjennomslagskraft som i Danmark og England. Slik Bull peikar på (2009: 228–33), inneber dette at Noreg aldri er vorte standardisert språkleg – eller, kan vi seia: at Noreg ikkje har gått gjennom utjammingsfase 1. Men talar det, eller demotiseringa i landa rundt oss, imot at det kan skje no, slik Bull seier (pkt. 2.7.)? – slik at berre utjammingsfase 2 er mogeleg no? Eller er det framleis utjammingsfase 1 vi skal vente, slik Mæhlum seier (med andre ord)?

Lat oss prøve å fordele dei austnorske utviklingstendensane på dei to utjammingsfasane. Eit fase 1-trekk er då at ein over store delar av Austlandet går frå dei nedarva dialektane med sine sjølvstendige grammatikkar, og direkte over til den dominerande sentrale varietetten, slik at det er på sin plass å snakke om «dialektød» (Røynealand 2009: 20). Men dette er berre halve biletet, for samtidig er det ein heil del trekk frå folkeleg oslomål som spreier seg oppover i samfunnet og utover i landet (lista i pkt. 3.3). Det er utjammingsfase 2, både fordi påverknaden går oppover og fordi mykje av han gjeld uttale. Eit fase 2-trekk er det òg at sentraliseringa på Austlandet no i liten grad går via regionale aksentar, men i staden går direkte til meir eller mindre rein sentral varietet (det er vanskeleg å høyre kor folk er frå). Endå eit fase 2-trekk er at det ikkje er standarden i tradisjonell forstand ein går over til i fase 1-delen av utviklinga. Det er kompromisset frå utjammingsfase 2 som spreier seg på denne måten, standarden i demotisert form – berre at han har større folkelege innslag enn dei tilsvarande varietetane i Danmark og England, fordi utjammingsfase 1 hos oss skaut fart så seint. Dermed overlevde mykje av grammatikken i det folkelege hovudstadsmålet hos oss fram til utjamninga nedanfrå og opp i fase 2, slik at

---

folkemåla òg. (Det tradisjonell låg-københavnsk hadde av sjølvstendig grammatikk og ordtilfang [Brink og Lund 1975 II: 655–98], er såleis i liten grad med i den låg-københavnske ekspansjonen utover landet.) Når Kristiansen drøftar korleis låg-københavnsk har utfordra den tradisjonelle norma (2016: 99), presiserer han at «dialect-type of variation in grammar and vocabulary is close to non-existent in contemporary Danish, and therefore also largely absent from Danish norm debate».

kompromissvarieteteten ikkje berre har fått uttaletrekk frå folkemålet, men òg ein del morfologiske trekk (pkt. 3.3.). Medan fase 2-utjamninga i Danmark og England skjematisk sagt ikkje har ført til ein sentralvarietet som krev annan skrivemåte,³² har ho i høg grad det i Noreg. Fellesaustrandsk skil seg på sentrale punkt frå det bokmålet dei som snakkar det typisk skriv (sjå pkt. 3.5.), og det er særleg derfor det er problematisk å kalle fellesaustrandsk for «standard», medan varietetane som har oppstått med demotisering i Danmark og England sikkert kan det. I dette stykket har fellesaustrandsk truleg meir sams med det flamske tussentaal, som ikkje berre er ein aksent av standarden (Taeldeman 2013: 270–73) og som derfor ikkje blir kalla standard (jf. pkt. 3.5., 2.2, 3.2.).

Det ser altså ut til at vi opplever element frå begge utjamningsfasane samtidig. I så fall har begge fløyene delvis rett og tek delvis feil. Og så vidt eg kan sjå, er motsetnaden mellom syna mindre enn det kan sjå ut til ved fyrste augnekastet. For hovudkomponenten i standardisering er sentralisering³³ (konvergens mot det dominerande sentrale målet), og sentraliseringa blir ikkje svekt av at riksstandardane får meir folkeleg uttale. Ho held fram, endå sterkare, i fase 2, slik at også dei regionale aksentane blir pressa (sjå t.d. Kristiansen 2016). Også fase 2 inneber fyrst og fremst sentralisering; ein kan seia at fase 2 er eit innslag i ein lang versjon av fase 1.³⁴ Jamfør Stjernholm 2019, om korleis kompromisset i Oslo har oppstått: «I denne analysen vil standardisering [...] beskrive den prosessen som løfter dialektale former, det vil si former som indekserer øst- eller vesttilhørighet, opp, eller inn mot midten [...], til et standardnivå slik at de blir nøytrale på øst–vest-aksen. På den måten blir resultatet av demotisering og standardisering egentlig det samme» (Stjernholm 2019: 32). Skilnaden mellom fase 1 og 2 er då ikkje så stor, og fase 1-sentralisering bør ikkje vera meir uventa hos oss enn sentraliseringsdelen av fase 2 er det. Dei sentraliserande samfunnskraftene er sterke hos oss òg, fellesaustrandsk er ikkje hemma av fisefin-stemplet som riksmålet hadde, og uviljen mot dei danske røtene har veikna med tida.

32. Jamfør Kristiansen (2014: 103) om dagens vstdanske ungdomsakcent: Han «differs from the eastern (Copenhagen based) version most prominently by virtue of intonation, i. e. features with no representation in writing».

33. Pedersen (2009: 172) kallar det «generalisering», som dreg fram ei anna side av fenomenet, nemleg at talemålet blir likt over heile landet. Med nemninga «sentralisering» ønskjer eg å få fram retninga på utjamninga.

34. Når ein ikkje har sett dette i landa ikring oss, er vel det fordi sentraliseringa der hadde vore så sterk i fase 1, slik at det som fanga merksemda ikkje var at den trenden heldt fram, men at det kom ein ny trend.

Usemja om kva vi skal vente, ser ut til å ha fleire årsaker: i. Ein har ikkje skilt mellom standardisering og sentralisering. ii. Ein har ikkje sett at også i demotiseringsfasen av utviklinga er sentralisering eit sterkare innslag enn demotiseringa er. iii. Det at vi opplever samtidig dei utviklingsfasane som i Danmark og England kom etter kvarandre, har gjort biletet vanskeleg å tolke, særleg når vi har prøvd å bruke utviklinga i dei landa som kart. iv. Auer og Hinskens sin modell for talemålssentralisering har visse uheldige sider, spesielt i norsk samanheng, men har spela ei viktig rolle i drøftingar av utviklinga i Noreg og Oslo-området (Røyneland 2009, Stjernholm 2013a m. fl.). Eg tenkjer på desse sidene:

- Modellen postulerer at det kjem «regional standards» mellom «regional dialects» og «national standard» (Røyneland 2009: 9, 20; Auer og Hinskens 1996, Auer 2005). Det stemmer ikkje så godt hos oss, og forvirrar derfor.³⁵
- Modellen tek lite omsyn til demotisering / destandardisering, som mange forskarar ser som sentralt i utviklinga over heile Europa dei seinare tiåra. Modellen får dermed ikkje fram at resultatet vi ser i språka rundt om er «standard» i ei anna meining enn tidlegare i utviklinga.
- Modellen framstiller det som om ulike fasar i modellen ikkje kan koma samtidig.³⁶

4. Konklusjon

Eg sluttar meg til Stjernholm i at det er oppstått eit fellesmål i Oslo og at det no er det dei fleste snakkar. Fellesmålet er ikkje noka modifisert form av det gamle austkantmålet, slik overvekta av granskarane har meint, eller av det gamle vestkantmålet, men har oppstått som kompromiss mellom dei, med storstilt stryking

---

35. Hos Røyneland 2009, inspirert av Auer og Hinskens, er det såleis uavklåra om den austnorske «urban standard» (= fellesaustlandsk) er ein regional eller nasjonal standard. Naturleg nok meiner ho at «the urban standard» er ein «regional standard» i deira skjema (ibid: 13, 17–19). Men samtidig peikar ho på at han pregar utviklinga i heile landet (ibid: 12–13, 24). Det som kjem nærast «regional standards» hos oss er vel dei regionale aksentane av riksmålet før demotiseringa (som skaut fart på 1970-talet). Men riksmålet, også i form av slike aksentar, hadde altså mindre gjennomslag i Noreg enn standardane i landa ikring oss.

36. Røyneland (2009: 19) ser det som anten – eller: «In Norway we find, as indicated above, at least two types of areas – that is type A and type C, but probably we also find type D areas with dialect loss.»

av markerte former til begge sider. Kompromisset står nærare det gamle vestkantmålet enn austkantmålet, særleg i morfologien, men har mykje uttale og ein del morfologi frå austkantmålet. Som dei fleste meiner eg at det er berre éin varietet som spreier seg på Austlandet og blir regionmål, og (som alle meiner eg) at han spreier seg frå Oslo. Likevel er det grunn til å tru at innflytting og talemålet i omlandet til Oslo har spela ei viss rolle i utviklinga av regionmålet, og at regionmålet har litt mindre felles med det tala riksmålet enn Oslo-kompromisset har. Vi veit for lite om skilnaden og om korleis regionmålet har oppstått. Når det går an å oppfatte det som om det er to varietetar som spreier seg frå Oslo, nemleg éin avleidd av det gamle vestkantmålet og éin avleidd av det gamle austkantmålet, er det fordi kompromissmålet er diffust, eit kontinuum der eine enden har meir felles med det gamle riksmålet og andre enden meir felles med det gamle austkantmålet, og der det er individuelt rom for dels å plassere seg i eine eller andre enden (ut frå personlege verdiar og livsstil, slik Stjernholm viser), dels for å gli att og fram i kontinuumet avhengig av situasjon. Som Bull meiner eg det er uheldig å kalle det nye regionmålet for «standar-daustlandsk» e.l., sidan det gjev inntrykk av at regionmålet er meir fokusert enn det er og av at det står nær skriftmålet og sosieteten. Det gjer det ikkje, i og med at det er eit kompromiss, det ser ut til at til at det appellerer fordi det er det mest nøytrale talemålsalternativet. Eg vel å bruke nemninga «fellesaustlandsk» (eitt av Sandøy sine forslag), sidan den uttrykker kva regionmålet er utan at nemninga ber med seg ein arv som lett blir mistydd, slik «standardaustlandsk» o.l. lett blir. Eg meiner det er fellesaustlandsk som i dag har høgst prestisje, høgre enn det tradisjonelle sosietetstalemålet har. Det er fordi fellesaustlandsk har størst gjennomslag, og definisjonen av «prestisje» inneber påverknad (skraft) – slik fleire har vore inne på, utan å ta steget heilt ut. Eg meiner òg at fellesaustlandsk ikkje er noko standardtalemål, sidan det ikkje er knytt til sosietet og elite, og sidan det på viktige punkt vik av frå skriftmålet. Når det gjeld det siste, skil fellesaustlandsk seg frå dei mest framgangsrike varietetane i Danmark og England, som det ofte blir jamført med. Når det gjeld jamføring med demotiseringa dei siste tiåra i landa rundt oss, særleg Danmark og England, og spørsmålet om det er sosietets- eller folkevarianten av Oslo-målet som «burde» spreie seg, så meiner eg vi må hugse på at også demotiseringsfasen av utviklinga fyrst og fremst inneber sentralisering, slik standardiseringa i tida før demotiseringa gjorde. Dermed blir det mindre skilnad på dei to alternativa, og det ser ut til at vi opplever element frå begge alternativa samtidig. Austlandet blir språkleg sentralisert i raskt tempo, men med ein ikkje-standard, eit kompromissmål som har store folkelege innslag, fordi mykje av grammatikken i det folkelege ho-

vudstadsmålet hos oss overlevde fram til den seinmoderne utjamninga nedanfrå og opp.

Litteratur

- Akselberg, Gunnstein. 2005. Dialects and regional linguistic varieties in the 20th century II: Norway. I Oskar Bandle, Kurt Braunmüller, Ernst Håkon Jahr, Allan Karker, Hans-Peter Naumann & Ulf Teleman (red.): *The Nordic languages. An international handbook of the history of the North Germanic languages 2*. Berlin: de Gruyter, 1707–21.
- Akselberg, Gunnstein. 2009. Er det fruktbart å applisera termen standardspråk på norske talemålstilhøve? *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 27, 67–78.
- Auer, Peter. 2005. Europe's sociolinguistic unity, or: A typology of European dialect/standard constellations. I Nicole Delbecque, Johan van der Auwera & Dirk Geeraerts (red.): *Perspectives on Variation*. Berlin: de Gruyter, 7–42.
- Auer, Peter & Frans Hinskens. 1996. The convergence and divergence of dialects in Europe: New and not so new developments in an old area. *Sociolinguistica* 10, 1–25.
- Auer, Peter & Helmut Spiekermann. 2011. Demotisation of the standard variety or destandardisation? The changing status of German in late modernity (with special reference to south-western Germany). I Tore Kristiansen & Nikolas Coupland (red.): *Standard languages and language standards in a changing Europe*. Oslo: Novus, 161–76.
- Babrius, Anne & Janus Mortensen. 2011. Received Pronunciation i bevægelse: Om normer for Received Pronunciation (RP). *Danske Talesprog* 11, 117–40.
- Bjerke, André. 1966. *Dannet talesprog*. Oslo: Riksmålsforbundet.
- Bjørndahl, Ulla Edith. 2006. *Makt til å påvirke? – en kvalitativ studie av marginaliserte grupper muligheter til å påvirke politisk*. Masteroppgave i sosiologi, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet Oslo.
- Bokmålsordboka*. 2005. Utarbeidet av Universitetet i Oslo, Institutt for lingvistiske og nordiske studier og Språkrådet. Redaktør Boye Wangensteen. 3. utgave. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Brink, Lars & Jørn Lund. 1975. *Dansk Rigsmål I-II*. København: Gyldendal.

- Britain, David & Peter Trudgill. 1999. Migration, new-dialect formation and sociolinguistic refunctionalisation: Reallocation as an outcome of dialect contact. *Transactions of the Philological Society* 97, 245–56.
- Broch, Kristin Hagen. 2001. *Ungdomsspråk i Oslo, liksom – en studie av hvordan holdninger til eget talemål kan bidra til å forklare ungdommers valg av språklige strategier*. Hovedfagsoppgave i nordisk språk og litteratur, Universitetet i Oslo.
- Bull, Tove. 2009. Standardtalemål i Norge? Eit spørsmål om pavens skjegg? *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 2, 221–38.
- Bull, Trygve. 1980. *Språket i Oslo*. Oslo: Gyldendal.
- Coupland, Nikolas & Tore Kristiansen. 2011. SLICE: Critical perspectives on language (de)standardization. I Tore Kristiansen & Nikolas Coupland (red.): *Standard Languages and Language Standards in a Changing Europe*. Oslo: Novus, 11–35.
- Den Danske Ordbog*. 2003-05. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab / Gyldendal.
- Dyvik, Helge J. Jakhelln. 2012. Norm clusters in written Norwegian. I Gisle Andersen (red.): *Exploring Newspaper Language: Using the web to create and investigate a large corpus of modern Norwegian*. Amsterdam: John Benjamins Publ., 193–219.
- Enger, Hans-Olav. 1998. *The classification of strong verbs in Norwegian*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Halvorsen, Bjørn Egil. 2013. Åssen går'e på Ælvebakken'a? *Aftenposten*, 4–5.
- Haugen, Einar. 1972 [1966]. Dialect, language, nation. *The Ecology of Language. Essays by Einar Haugen*. (Først publisert i *American Anthropologist* 68, 1966, 922–35.) Stanford: Stanford University Press, 237–54.
- Hilton, Nanna Haug. 2010. *Regional dialect levelling and language standards. Changes in the Hønefoss dialect*. PhD-avhandling, University of York.
- Holland, Ann Kjersti. 2001. *Hedmarksdialekten i dag. En undersøkelse av språk og språklige motiv hos 12 ungdommer fra bygd og by på Hedmarken*. Hovedoppgave i nordisk språk, Universitetet i Tromsø.
- Hult, Ida Elisabeth. 2008. *Språk og lokal tilhørighet. Om talemålsutviklinga hos ungdom i Halden*. Masteroppgave i nordisk språk og litteratur, Universitetet i Agder.
- Hårstad, Stian. 2009. Kommer ikke alt godt fra oven? Et forsøk på å se utviklingstrekk i trønderske talemål i et standardiseringsperspektiv. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 27-1, 133–43.

- Hårstad, Stian. 2010. *Unge språkbrukere i gammel by. En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Trondheim*. PhD-avhandling, NTNU.
- Hårstad, Stian & Toril Opsahl. 2013. *Språk i byen. Utviklingslinjer i urbane språkmiljøer i Norge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ivars, Ann-Marie. 2005. Town and country: when dialect meets standard in urban environments: the case of Finland Swedish. *Linguistics* 43, 1049–71.
- Jahnsen, Vanja. 2001. *Øst og vest for elva. En sosiolingvistisk undersøkelse av talemålet i Oslo*. Hovedoppgave i nordisk, Universitetet i Oslo.
- Jahnsen, Vanja. 2002. Øst og vest for Akerselva. På vei mot ett oslomål? *Språklig samling* 43, nr. 3–4, 27–31.
- Jahr, Ernst Håkon. 1992. Nynorsk normaltalemål. Eit historisk oversyn. I Ernst Håkon Jahr (red.): *Innhogg i nyare norsk språkhistorie*. Oslo: Novus, 47–68.
- Jahr, Ernst Håkon. 2007. Bruk av omgrepa «standardtalemål», «normalisering» og «knot» for å skildre språktilhøva i Noreg i dag. I Gunnstein Akselberg & Johan Myking (red.): *Å sjå samfunnet gjennom språket. Heidersskrift til Helge Sandøy på 60-årsdagen 14.06.2007*. Oslo: Novus, 93–98.
- Johannessen, Janne Bondi. 2008. Oslospråket i tall. I Janne Bondi Johannessen & Kristin Hagen (red.): *Språk i Oslo. Ny forskning omkring talespråk*. Oslo: Novus, 235–43.
- Johannessen, Janne Bondi. 2015. Noen endringer i Oslo-språket de siste to hundre år. *Språklig Samling Årbok 2014*, 26–51.
- Jul Nielsen, Bente. 1998. Talesprogsvariationen i Århus – en sociolingvistisk redegørelse og en sammenligning med sproget i Odder. *Danske Folkemål* 40, 51–78.
- Jørgensen, Jens Normann & Kjeld Kristensen. 1994. *Moderne sjællandsk: En undersøgelse af unge sjællænderes talesprog*. København: Reitzels Forlag.
- Kerswill, Paul. 2001. Mobility, meritocracy and dialect levelling: The fading (and phasing) out of Received Pronunciation. Paper presented at British Studies in the New Millennium: The Challenge of the Grassroots, University of Tartu, 21 August. I Pilvi Rajame (red.): *British Studies in the New Millennium: Challenge of the Grassroots 2001*. Proceedings of the 3rd Tartu Conference on British Studies, University of Estonia, August 2000. Also at <http://www.shunsley.eril.net/armoore/lang/rp.htm>, 1–17.
- Kristiansen, Tore. 1991. Sprogholdninger hos folkeskolelærere, unge mennesker og personalechefer på Næstvedegnen. *Danske Folkemål* 33, 51–62.

- Kristiansen, Tore. 2009a. Rigsdansk. I Henrik Hovmark, Iben Stampe Sletten & Asgerd Gudiksen (red.): *I mund og bog. 25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen på 70-årsdagen d. 5. juni 2009*. København: Museum Tusulanum, 179–91.
- Kristiansen, Tore. 2009b. Har Norge et standardtalemål? – set i dansk sociolingvistisk perspektiv. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 27-1, 79–94.
- Kristiansen, Tore. 2009c. The macro-level social meanings of late-modern Danish accents. *Acta Linguistica Hafniensia* 41, 167–92.
- Kristiansen, Tore. 2014. Does mediated language influence immediate language? I Jannis Androutsopoulos (red.): *Mediatization and Sociolinguistic Change*. *Linguae & Litterae* 36. Berlin: Mouton de Gruyter, 99–126.
- Kristiansen, Tore. 2016. Contemporary Standard Language Change: Weakening or Strengthening? *Taal en Tongval* 68-2, 93–117.
- Kristoffersen, Gjert & Hanne Gram Simonsen. 2008. Osjlo! en undersøkelse av uttalen av sl-sekvenser i NoTa-korpuset. I Janne Bondi Johannessen & Kristin Hagen (red.): *Språk i Oslo. Ny forskning omkring talespråk*. Oslo: Novus, 96–108.
- Labov, William. 1972. *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Langhelle, Svein Ivar. 2013. Haugiansk vekkelse mellom tradisjon og modernitet. *Kirke og kultur* 2, 215–29.
- Larsen, Amund B. 1907. *Kristiania bymål. Vulgærsproget med henblik på den utvungne dagligtale*. Kristiania: Cammermeyer.
- Leonard, Stephen Pax & Kristján Árnason. 2011. Language ideology and standardisation in Iceland. I Tore Kristiansen & Nikolas Coupland (red.): *Standard Languages and Language Standards in a Changing Europe*. Oslo: Novus, 91–96.
- Lie, Svein. 2010. Standardtalemålet – fins det? *Språklig Samling* 51, nr. 1, 3–7.
- Løken, Anne. 2001. «litt kjukkere språk da» – varietetsinndeling og intraindividuell variasjon med utgangspunkt i talemålet i Oslo. Hovedoppgave i nordisk, Universitetet i Oslo.
- Mattheier, Klaus J. 1997. Über Destandardisierung, Umstandardisierung und Standardisierung in modernen europäischen Standardsprachen. I Klaus J. Mattheier & Edgar Radtke (red.): *Standardisierung und Destandardisierung europäischen Standardsprachen*. Frankfurt am Main: Lang, 1–11.
- Meyerhoff, Miriam. 2011. *Introducing Sociolinguistics*. London / New York: Routledge.

- Miller, Catherine. 2007. Arabic urban vernaculars: Development and Changes. I Catherine Miller, Enam Al-Wer, Dominique Caubet & Janet C.E. Watson (red.): *Arabic in the City: Issues in Dialect Contact and Language Variation*. London / New York: Routledge-Taylor, 1–31.
- Milroy, James. 2001. Language ideologies and the consequences of standardization. *Journal of Sociolinguistics* 5, 530–55.
- Milroy, James. 2012. Sociolinguistics and Ideologies in Language History. I Juan Manuel Hernández-Campoy & Juan Camilo Conde-Silvestre (red.): *The Handbook of Historical Sociolinguistics*. Blackwell Handbooks in Linguistics. Chichester: Wiley, 571–84.
- Mæhlum, Brit. 2007a. *Konfrontasjoner. Når språk møtes*. Oslo: Novus.
- Mæhlum, Brit. 2007b. Rune Røsstad: Språkoppfatningar og språkending. Dr.art.-disputas ved Høgskolen i Agder, 11. februar 2006. Annenopponent professor Brit Mæhlum, Universitetet i Trondheim (NTNU). *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 25, 233–47.
- Mæhlum, Brit. 2008a. Normer. I Brit Mæhlum, Helge Sandøy, Unn Røynealand & Gunnstein Akselberg (red.): *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*. 2. utgave. 1. utgave 2003. Oslo: Cappelen akademiske forlag, 89–103.
- Mæhlum, Brit. 2008b. Innledning. I Brit Mæhlum, Helge Sandøy, Unn Røynealand & Gunnstein Akselberg (red.): *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*. 2. utgave. Oslo: Cappelen akademiske forlag, 11–14.
- Mæhlum, Brit. 2009. Standardtalemål? Naturligvis! En argumentasjon for eksistensen av et norsk standardtalemål. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 27, 7–26.
- Mæhlum, Brit. 2010. Language and social spaces. I Peter Auer & Jürgen Erich Schmidt (red.): *Language and Space: An International Handbook of Linguistic Variation*. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 30. Berlin: De Gruyter Mouton, 18–32.
- Nesse, Agnete. 2008. *Bydialekt, riksmål og identitet: sett fra Bodø*. Oslo: Novus forlag.
- Nesse, Agnete. 2015. Bruk av dialekt og standardtalemål i offentligheten i Norge etter 1800. I Helge Sandøy (red.): *Talemål etter 1800. Norsk i jamføring med andre nordiske språk*. Oslo: Novus, 89–111.
- Neteland, Randi. 2009. «Vann og kan og mann». *En sosiolingvistisk studie av nn-variabelen og andre språktrekk blant ungdommer i Narvik*. Masteroppgave i nordisk, Universitetet i Bergen, 2009.
- Neteland, Randi. 2014. *Koinéforming av industristedtalemål: En sosiolingvistisk studie av språkutviklingen i Sauda og Årdal de siste hundre årene*. PhD-avhandling, Universitetet i Bergen.

- Nicolson, Harold. 1937. *The Meaning of Prestige*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Norsk Riksmålsordbok*. 1937-57. Oslo: Riksmålsvernet og Aschehoug.
- Nynorskordboka. Definisjons- og rettskrivingsordbok*. 1993. Utarbeidd av Avdeling for nynorsk ved Norsk leksikografisk institutt, Universitetet i Oslo, i samarbeid med Norsk språkråd. Redaksjon Marit Hovdenak m. fl. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Opsahl, Toril & Unn Røyneland. 2009. Osloungdom – født på solsiden eller i skyggen av standardtalemålet? *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 27, 95–119.
- Ordbok över svenska språket*. 1898–. Utgiven av Svenska akademien. [*Ordbok öfver svenska språket / Svenska akademiens ordbok*.]. Lund: Gleerup.
- The Oxford English dictionary*. 1933. Oxford: Clarendon Press.
- Papazian, Eric. 1994. Om sje-lyden i norsk, og ombytinga av den med kje-lyden. *Norskkrift* 83, 1–105.
- Papazian, Eric & Botolv Helleland. 2005. *Norsk talemål. Lokal og sosial variasjon*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Pedersen, Inge-Lise. 2003. Traditional dialects of Danish and the de-dealectalization 1900-2000. *International Journal of the Sociology of Language* 159, 9–28.
- Pedersen, Inge-Lise. 2009. Standardtalesprogets tilblivelse og rolle i Danmark. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 27, 159–78.
- Pereira, Christophe. 2007. Urbanization and dialect change: The Arabic dialect of Tripoli (Libya). I Catherine Miller, Enam Alver, Dominique Caubet & Janet Watson (red.): *Arabic in the city: Studies in dialect contact and languagevariation*. London: Routledge, 77–96.
- Politikens nudansk ordbog med etymologi*. 2001. København: Politikens Forlag.
- Røyneland, Unn. 1999. Språkleg regionalisering på Røros og Tynset. I Gunnstein Akselberg (red.): *Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsendring i Norge*. 2. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, 98–119.
- Røyneland, Unn. 2003. Språk og dialekt. I Brit Mæhlum, Helge Sandøy, Unn Røyneland & Gunnstein Akselberg (red.): *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*. Oslo: Cappelen akademiske forlag, 13–31.
- Røyneland, Unn. 2005. *Dialektnivellering, ungdom og identitet. Ein komparativ studie av språkleg variasjon og endring i to tilgrensande dialektområde, Røros og Tynset*. Unipubavhandling 231. Dr. art.-avhandling, Universitetet i Oslo, 2005.

- Røyneland, Unn. 2008. Språk og dialekt. I Brit Mæhlum, Helge Sandøy, Unn Røyneland & Gunnstein Akselberg (red.): *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*. 2. utgave. Oslo: Cappelen akademiske forlag, 15–34.
- Røyneland, Unn. 2009. Dialects in Norway: Catching up with the rest of Europe? *International Journal of the Sociology of Language*, 7–30.
- Sandøy, Helge. 1996. *Talemål*. 2. utg. Oslo: Novus.
- Sandøy, Helge. 1998. The diffusion of a new morphology in Norwegian dialects. *Folia Linguistica* 32, 83–100.
- Sandøy, Helge. 2002. Norsk tale i to generasjoner. *Språknytt* 3–4, 10–13.
- Sandøy, Helge. 2008a. Kontakt og spreiring. I Brit Mæhlum, Helge Sandøy, Unn Røyneland & Gunnstein Akselberg (red.): *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*. 2. utgave. Oslo: Cappelen akademiske forlag, 221–40.
- Sandøy, Helge. 2008b. Språkendring. I Brit Mæhlum, Helge Sandøy, Unn Røyneland & Gunnstein Akselberg (red.): *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*. 2. utgave. Oslo: Cappelen akademiske forlag, 195–219.
- Sandøy, Helge. 2009a. Standardtalemål? Ja, men ...! *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 27, 27–47.
- Sandøy, Helge. 2009b. Sju nordiske språkkulturar. Korleis? Og korfor? I Charlotta af Hällström-Reijonen (red.): *Språk i Norden 2009*. København: Språkportalen, 153–72.
- Sandøy, Helge. 2011. Language culture in Norway: A tradition of questioning standard language norms. I Tore Kristiansen & Nikolas Coupland (red.): *Standard Languages and Language Standards in a Changing Europe*. Oslo: Novus, 119–26.
- Sandøy, Helge. 2015. Austlandsk etter 1800. I Helge Sandøy (red.): *Talemål etter 1800. Norsk i jamføring med andre nordiske språk*. Oslo: Novus, 159–79.
- Skjekkeland, Martin. 2000. *Dialektutviklinga i Noreg dei siste 15 åra — drøfting og analyse*. Skriftserien 67. Kristiansand: Høgskolen i Agder.
- Skjekkeland, Martin. 2005. *Dialektar i Noreg. Tradisjon og fornying*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Skolseg, Ellen. 1994. *Romeriksdialektens levevilkår i skyggen av Oslo*. Utrykt hovedoppgave i nordisk. Universitetet i Oslo.
- Skramstad, Tone. 1999. *Oslocirkumferensen og språklig regionalisering: en metodetriangulert undersøkelse av språk og normer hos ungdommer på Hadeland*. Utrykt hovedoppgave i nordisk, Universitetet i Oslo.
- Solheim, Randi. 2006. *Språket i smeltegryta. Sosiolingvistiske utviklingslinjer i industrisamfunnet Høyanger*. Dr. art.-avhandling, NTNU. Trondheim.

- Solheim, Randi. 2009. Språkleg standardisering i komplekse situasjonar – om lokal tilpassing, posisjonering og makt. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 27, 145–57.
- Stausland Johnsen, Sverre. 2015a. Dialect change in South-East Norway and the role of attitude in diffusion. *Journal of Sociolinguistics*, 612–42.
- Stausland Johnsen, Sverre. 2015b. Språkendringar langs Oslofjorden. I Helge Sandøy (red.): *Talemål etter 1800. Norsk i jamføring med andre nordiske språk*. Oslo: Novus, 125–58.
- Stausland Johnsen, Sverre. 2019. Grunnleggjande spørsmål om språkendring og norsk språkhistorie. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 37, 77–138.
- Steinsholt, Anders. 1972. *Målbryting i Hedrum 30 år etter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stjernholm, Karine. 2013a. *Stedet velger ikke lenger deg, du velger et sted. Tre artikler om språk i Oslo*. PhD-avhandling, Universitetet i Oslo.
- Stjernholm, Karine. 2013b. Den aktuelle språksituasjonen i Oslo: Hva vet vi om den i lys av teorier om standardisering, destandardisering og demotisering? Upublisert prøveforelesning til Ph.d.-graden, Universitetet i Oslo, 19. juni 2013.
- Stjernholm, Karine. 2019. Variasjon som virkemiddel – hiphop, språkvalg og identitetskonstruksjon i Oslo. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 37, 25–57.
- Stjernholm, Karine & Ingunn Indrebø Ims. 2014. Om bruk av Oslo-testen for å undersøke oslomålet. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 100–129.
- Store norske leksikon*. 2005-07. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Tældeman, Johan. 2013. Recent developments in the East Flemish dialect area. I Frans Hinskens & Johan Tældeman (red.): *Language and Space: An International Handbook of Linguistic Variation III: Dutch*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 255–77.
- Torp, Arne. 1988. «Hu skøyt høl i huet». Noen tanker om «udanna østnorsk». *Språklig samling* 29, nr. 4, 6–9.
- Trudgill, Peter. 1972. Sex, covert prestige, and linguistic change in the urban British English of Norwich. *Language in Society* 1, 179–96.
- Trudgill, Peter. 1999. *The dialects of England*. 2. utgåve, Oxford: Blackwell.
- Trudgill, Peter. 2011. *Sociolinguistic Typology: Social Determinants of Linguistic Complexity*. Oxford: Oxford University Press.
- Venås, Kjell. 1984. Norsk forskning om dialekt og skule. *Sprog i Norden*, 6–18.
- Vikør, Lars S. 1999. Austlandsmål i endring. I Turid Kleiva, Ingeborg Donali, Trygve Neshagen & Helen Øygarden (red.): *Austlandsmål i endring: Dia-*

- lektar, nynorsk og språkhaldningar på indre Austlandet*. Oslo: Samlaget, 13–48.
- Vikør, Lars S. 2009. Begrepet standardtalemål – forsøk på ei opprydding. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 27, 49–65.
- Vikør, Lars S. 2013. Tore Kristiansen og Nikolas Coupland (red.): *Standard Languages and Language Standards in a Changing Europe*. Oslo: Novus 2011. 239 sider. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 31, 111–18.
- Voje, Hans Kristian. 1979. *Drangedalsmålet sett frå ein sosiolingvistisk synsvinkel*. Uprenta hovudoppgåve, Universitetet i Oslo.
- Wells, John C. 1982. *The Accents of English 1. An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Western, August. 1921. *Riksmåls-grammatikk*. Kristiania: Aschehoug.
- Wiggen, Geirr. 1990. Oslo bymål. I Ernst Håkon Jahr (red.): *Den Store dialektboka*. Oslo: Novus.

Summary

This article provides a critical review and discussion of the literature on the development of the spoken language in and around Oslo. Opinions are divided. The key term ‘standard’ is used in various ways and there is disagreement regarding what is happening, what is the majority view on what is happening, which development(s) should be expected, which variety is most prestigious and how the expansive variety in the area should be referred to. At the same time, important questions are not being raised and there are often entirely disparate understandings of the same empirical material, apparently caused by different theoretical and ideological starting-points. On the basis of the data presented in the literature, I attempt here to clarify what is happening and to find out why interpretations vary so greatly. I conclude (with Stjernholm) that what now dominates in Oslo is not a modified variant of one thing or the other, but a compromise, and I argue (building on Sandøy) in favour of referring to this variety as ‘Common East Norwegian’, rather than ‘Standard East Norwegian’, which has caused confusion. The difference in opinions regarding what to expect is, as I see it, caused by considering the developments in Denmark and England as the norm without taking into account the different chronology of the centralisation of speech in these countries.

Eldar Heide
Professor i norsk
Institutt for språk, litteratur, matematikk og tolking
Høgskulen på Vestlandet
Postboks 7030
5020 Bergen
eldar.heide@hvl.no